

't Hupke

Nr.174 Herfst 2018

In dit nummer oa.

- Nieuwsberichten
- Uit de oude doos
- Vogels houden van Breda
- Wanneer leggen Steenuilen een ei.
- Kerkuilen in West Brabant
- Hazemeiren, Klein Zundert
- Het nest.....
- Snavelvormen
- De Noordse Stern
- Fenologie 2018
- Grote Canadese Ganzen in Valkenberg
- Broedvogels, Zwart Laag
- Het PIP, Windmolens
- Een dagje vogelen met Frans Jacobs
- Natuurgebied in de regio; De Kolonie, Merksplas
- Bijzondere waarneming

Dit is uitgave nr. 174 Jaargang 49
Opplage 300 stuks.

't Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Lidmaatschap van de Westbrabantse VWG loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris, uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar.

Bank 76 INGB 0001 0637 12

Bestuur

Bert van de Haar (voorzitter)
Fred Pardoel (secretaris)
Ineke Buijnsters (PR&communicatie.)
Kees Wijnen (Penningmeester)
Vacant (bio-secretaris)
Vacant (coördinator werkgroepen)

Redactie 't Hupke

Martin van Leest
Jan Benoist
redactie@westbrabantsewvg.nl

Vaste medewerkers

Raymond van Breemen
Piet van Iersel
Hans van der Sanden
Willem Veenhuizen
Harry van Vugt

Tekstcorrectie

Henriette Huijgens
Ad Rijnen
Albert de Hoon

Overname artikelen

Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de redactie worden overgenomen.

Wijze van aanleveren

Kopij per email aanleveren als Word bestand zonder opmaak.
Grafieken en tabellen en foto's apart aanleveren per email

Website

www.westbrabantsewvg.nl

Wenst u 't Hupke alleen digitaal te ontvangen stuur dan een mailtje naar:
secretaris@westbrabantsewvg.nl

Webredactie

Ger Duijf (g.duijf@casema.nl)
Zie ook de maandelijkse nieuwsbrief

Volgend Hupke

Verzenddatum 1 December 2018
Aanleveren kopij 1 november 2018

Foto omslag

Noordse Stern, Jerry Thomas

't Hupke wordt gedrukt door:

Print Wall, Breda

Van de Voorzitter

Ik hoop dat u allen een goede vakantie hebt gehad, en voor hen die nog gaan: een goede toegewenst. Ik heb nog geen besluit genomen of en waar we naar toe zullen gaan in de maand september. Ik heb de zomerperiode vooral besteed aan mij inzetten voor zaken de natuur en vogels betreffende. Als eerste wil ik met jullie de ervaringen delen naar aanleiding van een melding van de kap van een bosje in de Vierde Bergboezem. In dat bosje was begin mei een Steenuil waargenomen. Bij een volgende telronde aldaar bleek het grootste deel van het bosje verdwenen en was er mais ingezaaid. Dit is vervolgens aan de gemeente gemeld als illegale kap en ook aan de omgevingsdienst Noord-Brabant (ODBN), als verantwoordelijke voor handhaving van de Wet natuurbescherming. Ik heb ze alle beschikbare informatie gestuurd, zoals de exacte locatie van het bosje, een google maps-afbeelding van de locatie en de telgegevens van de tellers aldaar. De ODBN heeft al deze gegevens bekeken en kwam vervolgens met de conclusie dat niet met zekerheid was vast te stellen dat het een nestlocatie of deel van de biotoop van de Steenuil was. Na een terugkoppeling van dit toch wel teleurstellende resultaat was het advies om alles wat waargenomen wordt en als beschermd beschouwd kan worden, zo nauwkeurig als maar mogelijk is vast te leggen. Het liefst niet alleen invoeren, maar ook vastleggen op foto en/of film. Mijn oproep aan u allen is dan ook om dat zo veel mogelijk te gaan doen, zodat we voor de toekomst (nog) beter beslagen ten ijs kunnen komen.

Vervolgens ben ik samen met Piet van Iersel in de publicatie van het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) voor de windmolens langs de A16 gedoken. We hebben nogal wat vraagtekens bij de volledigheid en de zorgvuldigheid van de ecologische onderzoeken. Zo worden weidevogels buiten beschouwing gelaten en wordt er geen enkele relatie gelegd tussen het geluidsniveau van de windmolens en de mogelijke effecten op de vogels binnen een bepaalde straal rond de locaties. Rapporten van de Universiteit Wageningen over dit onderwerp zijn niet meegenomen. Ook Staatsbosbeheer heeft hierover een brief gestuurd naar de provincie Noord-Brabant, omdat men daar verwacht dat hun opdracht voor Rooskensdonk - het uitbreiden van de weidevogelpopulatie - in gevaar gaat komen als er zoveel windmolens rond Rooskensdonk geplaatst gaan worden. Daarnaast zijn er heel onlogische conclusies getrokken als het gaat om aantallen watervogels en slachtoffers, terwijl er duidelijk een groot verschil is in watervogels in de omgeving van Klaverpolder en Breda.

Inmiddels hebben we als Natuurplein de Baronie ook een eerste gesprek achter de rug met de nieuwe wethouder verantwoordelijk voor het evenementenbeleid (Daan Quaars). Er is onder andere gesproken over de drie plassen rond Breda die tegen natuurgebieden aanliggen. Meer dan een jaar geleden is afgesproken dat bij iedere recreatieplas maximaal twee dagen een luidruchtig evenement mag plaatsvinden, maar niet in het broedseizoen, en dat de organisator vervolgens ook een bijdrage levert aan natuurinvestering in die omgeving, zodat de natuur er beter op zou moeten worden. Echter, tot op heden is daar niets van gerealiseerd en heeft er in het broedseizoen toch weer een evenement aan de Galderse Meren plaatsgevonden. Namens Natuurplein de Baronie is daar bezwaar tegen gemaakt, maar de behandeling bij de commissie bezwaarschriften zal – zoals gebruikelijk – pas plaatsvinden nadat het festival al lang heeft plaatsgevonden. Inmiddels zijn ook de gevolgen zichtbaar van de langdurige droogte in deze regio. Veel bloemen zijn vroegtijdig uitgebloeid en verdord, wat zorgt voor nog meer aantasting van de toch al kwetsbare insectenpopulatie en daarmee een verkleining van het voedselaanbod voor vogels. Veel jonge besdragende struiken zijn inmiddels ook volledig verdord en de wat oudere struiken dragen veelal erg verdroogde vruchten. Dit zal zeker ook invloed hebben op het noodzakelijke voedselaanbod voor vogels. Laten we het beste er maar van hopen.

Bert van de Haar

De zomer is al gevorderd als u dit stukje leest. Het was veel te lang droog, slecht voor de vogelstand. Normaal zou je zeggen dat droogte een van de dingen is waar we niets aan kunnen doen als vogelbeschermers. Maar toch: de klimaatverandering tekent zich steeds meer af als een niet meer te ontkennen, door menselijk handelen bevorderde gebeurtenis. En daar hebben de meesten van ons waarschijnlijk door onze westerse manier van leven wel aan bijgedragen. Alhoewel het m.i. goed lijkt daar af en toe als individu bij stil te staan, zal onze vereniging zich in de regel niet richten op zo'n groot wereldprobleem, maar op de concrete vogelbescherming in de regio op korte of langere termijn. Bij op zich goede zaken als projecten voor groene energie, bijvoorbeeld de bouw van windmolens, zullen we toch eerst kijken naar het effect op vogels. Met name de bescherming van Rooskensdonk is een belangrijk onderwerp daarbij. Samen met Staatsbosbeheer wordt actie ondernomen om te proberen de twee extra te plaatsen molens in dit mooie natuurgebied (voor onder andere weidevogels) tegen te houden. Ook de afgelopen periode kwamen er weer vragen binnen over de bescherming van de vogelstand, o.a. over nesten en de bedreiging van vogels (bijvoorbeeld door op de Ginnekenmarkt gespannen draden). Normaal zou dat werk zijn voor de bio-secretaris, maar die hebben we helaas niet. Menig lid is gelukkig wel bereid zich in te zetten als we een probleem voorleggen, bijvoorbeeld Martin van Leest voor de uilen, Raymond van Breemen voor de roofvogels, Piet van Iersel voor allerlei zaken. Indien nodig gaat men er meteen op af. Ook andere leden doen goed werk in dezen. Daarnaast spelen veel werkgroepen - vaak in algemene zin - een rol in de bescherming van vogels.

Een heel andere zaak. Het bestuur is momenteel bezig met aanpassingen die we als vereniging moeten doen voor de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG, de nieuwe Privacywet). Waarschijnlijk heeft eenieder al diverse berichten hierover van allerlei organisaties gekregen. Onze vereniging is formeel niet op tijd met de aanpassingen, maar dat geldt voor meer verenigingen en zelfs bedrijven. Niet alle implicaties zijn al geheel duidelijk. In ieder geval wordt de website aangepast, zodat hij veiliger is (herkenbaar aan een slotje op de adresregel van de browser). Dit moet als er persoonlijke gegevens van leden op de website staan en dit is altijd wel zo, ook als we geen ledenlijst meer zouden plaatsen. Denk bijvoorbeeld aan de contactformulieren en de verslagen. Voor het plaatsen van foto's op de website of in het Hupke zullen we de toestemming moeten hebben van de afgebeelde personen. Verder bezinnen we ons op de vraag of we alle verzamelde gegevens van leden wel echt nodig hebben. Een lastig punt is de geboortedatum. Die is strikt genomen niet nodig, maar wel handig voor een inzicht in de leeftijdsopbouw van het ledenbestand en of iemand nog jeugdlid is. Wellicht dat we kunnen volstaan met het geboortjaar. Onlangs kreeg ik een oude kaartenbak met ledenkaarten. Eigenlijk wel leuk, een soort antiek, maar ja, volgens de AVG moeten we wel de gegevens van oud-leden binnen een paar jaar na opzegging vernietigen!

Fred Pardoel, secretaris

Bomen

Bomen zijn belangrijk voor ons leefmilieu, het klimaat, het landschap, de dieren en om nog veel meer redenen. Wij vogelliefhebbers zien en horen vogels in bomen, zij zoeken daar voedsel en nestgelegenheid. Als het in de ochtend licht wordt, gaan veel vogels op zoek naar insecten die uit de bomen zijn gevallen. Voordat het druk wordt zijn de straten weer ontdaan van alles wat eetbaar is. Zonder of met minder bomen zou het in ons volle versteende land maar een saaie boel worden. Bomen kunnen best gekapt worden als ze daar oud genoeg voor zijn en er weer jonge bomen voor in de plaats komen. Door bermongevallen werd geopperd dat bomen langs wegen maar gekapt moeten worden, die stellingname zag je aankomen. De meeste dodelijke slachtoffers vallen op gemeentelijke en provinciale wegen (die samen ook de meeste kilometers vormen). Het gaat daarbij vaak om een bermongeval waarbij een boom de meest voorkomende hindernis is, gevolgd door lantaarnpalen maar eigenlijk alles wat hard is en niet meegeeft.

Bermongevallen worden veelal veroorzaakt door menselijk handelen, zoals te hard rijden of appen, door alcohol of vermoeidheid. De slachtoffers worden soms herdacht met een gedenkteken, een zogenaamd bermmonument. Bomen die een potentieel risico vormen voor de verkeersveiligheid op provinciale wegen in Brabant worden echter niet zo maar gekapt. Het provinciebestuur zet liever een vangrail bij zo'n boom. Alleen als er echt geen andere mogelijkheid is, wordt een gevaarlijke boom verwijderd. De gemeente Breda heeft alle belangrijke bomen geïnventariseerd. Als er iemand een geregistreerde boom wil kappen moet daar eerst een vergunning voor aangevraagd worden. De aanvraag kan afgewezen worden.

Bij mij in de laan gaat de gemeente 156 bomen kappen; de reden is schade door wortelopdruk. Vreemd, daar hoorde je vroeger niets over. Er is geprotesteerd met rechtszaken tot gevolg, tot aan de Hoge Raad aan toe. Maar de gemeente heeft gewonnen. Als doekje voor het bloeden zijn grote bloembakken met daarin bomen geplaatst die met een heftruck verplaatst kunnen worden. De meeste bewoners houden van een groene omgeving, maar er zijn ook mensen die graag een parkeerplaats voor hun woning willen hebben. De sfeer tussen voor- en tegenstanders van kappen is er niet op vooruitgegaan. Een laan zonder bomen zou niet zo meer genoemd mogen worden. In Polen wordt in het laatste oerbos van Europa gekapt. Het tropisch regenwoud wordt gekapt om er sojaplantages van te maken. Maar kijk eens in Zundert en omgeving: daar worden miljoenen nieuwe bomen gekweekt en uiteraard ook verkocht. Er is dus hoop op een groene en gezonde leefomgeving als mensen met een goed hart voor alles wat leeft en groeit dat maar laten weten. Wij weten inmiddels uit heel veel onderzoeken dat mensen veel gelukkiger zijn in een groene leefomgeving.

Biemeus

Gele weiden en akkers

Heerlijk fietsend door het Brabantse landschap waande ik mij plotsklaps in het mediterrane Toscane. Felgele weilanden straalden in het zonlicht en dat in combinatie met die blauwe lucht. Dit zijn geen sprookjesachtige beelden van een onschuldig kleinschalig weide- boslandschap... de contouren van de stallen spreken voor zich. Hier binnen leven dieren. Ik weet het, maar je ziet ze niet en je hoort ze niet.

Het gele gras is doodgespoten gras en onkruid met glyfosaat waar straks de mais weer wordt ingezaaid. Het enige gewas dat wil groeien op grond waar de drijfmest van de onzichtbare dieren wordt uitgereden.

Geen enkele bloemeke meer te zien, geen insect en daardoor ook geen weidevogels meer.

Harry van Vugt

Slangenarend in de Noordwaard

Van 8 t/m 14 juli 2018 verbleef er een Slangenarend in de Noordwaard in de Biesbosch. De vogel trok veel bekijks. Honderden vogelaars kwamen eropaf en duizenden foto's zijn er gemaakt. Het was een exemplaar in het tweede levensjaar. In augustus 2017 zijn zes verschillende Slangenarenden gezien op het Groot Schietveld in Brecht, België (net over de Nederlandse grens). De vogels waren individueel te herkennen aan de verschillen in armpenruï. Zij aten daar voornamelijk kikkers.

"DE ZES VAN GROOT SCHIETVELD"

Harry van Vugt

Rode Wouw

Een paar Rode Wouwen heeft met succes gebroed in een van de Chaamse bossen. Verschillende leden hebben een Rode Wouw in de omgeving gezien. De vogels gedragen zich bijzonder onopvallend bij de nestplaats en foerageren in de wijde omtrek. Aan Waarneming.nl is verzocht om alle waarnemingen in de broedtijd onder embargo te plaatsen om ongewenste toeloop te voorkomen. Van Rode Wouwen is namelijk bekend dat ze gedurende de broedtijd zeer gevoelig zijn voor verstoring waardoor broedsels vroegtijdig kunnen mislukken.

Harry van Vugt, John Frijters

Excursie in parken Oosterhout

Op zaterdag 19 mei 2018 gaf ik, Eric van Damme, in het kader van de Vogelweek 2018 een excursie in de parken van Oosterhout een vogelexcursie met een vleugje cultuur. Tien

deelnemers waren om 9.00 uur aanwezig. Twee hadden zich afgemeld.

De start was bij het dierenweide aan de Slotlaan. Het is een dierenweide met kippen, eenden, herten, geitjes, kalkoenen en een hoop Kauwen en Zwarte Kraaien.

Bij het gemeentehuis gingen we het park in. Dit parkje is het meest natuurlijke parkje van Oosterhout. We zagen onder andere de Groene Specht, de Grote Bonte Specht, Boomklevers, Boomkruipers en een Tjiftjaf. Een deelnemer van rond de tien jaar mocht mijn kijker lenen en zowaar ontdekte hij een koolmezenest en een kauwennest met jongen. Natuurlijk waren er de Nijlganzen. De Bosuil was waarschijnlijk al vertrokken. Dit jaar is hij niet waargenomen; er was vroeg in de ochtend dus geen uilenroep te horen.

Behalve de historische gebouwen vind je in het park betonkunst. Die vormt een schuilplaats voor een Winterkoning en ook een hoop vinken.

We staken de Ridderstraat over naar een deftiger deel van het park. Keurig aangelegd met een indrukwekkende lindenlaan, de oprijlaan van slotje Limburg. Naast de algemene soorten ontdekten we een Zwarte Specht en hoorden we de Bonte Vliegenvanger.

Rond 11.00 uur waren we weer terug bij het beginpunt. Het is de moeite waard om de parken van Oosterhout te bezoeken!

Eric van Damme

Oproep slapend lid

Filmmaker John Vegt is door de vwg gevraagd een jubileum film te maken over de verschillende activiteiten van de vogelwerkgroep. De vwg bestaat volgend jaar 50 jaar.

De vogelwerkgroep kent veel leden die op een af andere manier actief zijn. Maar er zijn natuurlijk ook heel wat leden die niet echt actief zijn binnen de vwg. waar we uiteraard ook heel blij mee zijn.

John zou graag in contact komen met een van deze "Slapende leden".

Als u zich geroepen voelt neem dan even contact op met de redactie.

De redactie.

Jaarlijkse dauwtrappdag Hemelvaartdag

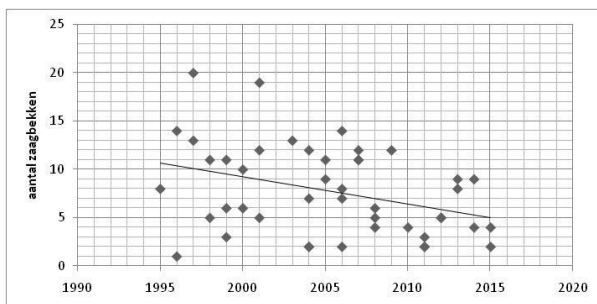
Deelnemers Dauwtrappen olv. Harry van Vugt

Deze keer komt mijn verhaal wel uit de oude doos, om precies te zijn uit de milieubox van Harry van Vugt die vol zit met originele waarnemingen van de waterwildtellingen van de West Brabantse Vogelwerkgroep. De groene kist bevat kopieën en originele aantekeningen van Ad Nuijten en Harry van Vugt over waterwildtellingen van 1983 tot 2008. Let wel, het zijn deels ingevulde formulieren en derhalve is het waardevol materiaal voor historici en vogelaars zoals ik. De moeilijkheid is natuurlijk een keuze te maken voor mijn rubriek in dit blad. Want ik denk dat het gauw gaat om meer dan 50.000 waarnemingen in veel gebieden. En over meer dan 50 soorten, waaronder roofvogels. Zelfs Raymond van Breemen zou ze nog kunnen gebruiken, denk ik. Ik bedacht dat het leuk zou zijn eens stil te staan bij de Grote Zaagbek, een soort die we dankzij de warmer wordende winters steeds minder zien.

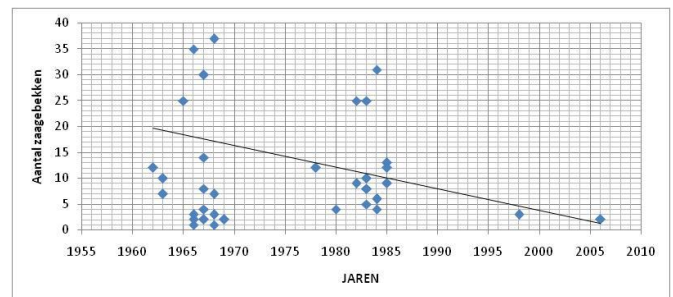
De Grote Zaagbek is een vogel die op mij altijd indruk maakt als ik hem zie. Vroeger werd hij ook wel de boterbuik genoemd, zo noem ik hem vaak nog steeds, maar hem te zien krijgen is tegenwoordig een hele toer. Mede door de klimaatverandering en het warmer worden van de winters is deze vogel nog maar nauwelijks waar te nemen binnen ons gebied. Maar in 1963 was dat nog anders. Het was de strengste winter sinds lange tijd, met een Elfstedentocht op 18 januari, rijden met de auto over de rivieren en over het IJsselmeer..

IN DE BOVENSTAANDE FIGUUR ZIJN DE TELLINGEN VAN DE SINGELS VAN WILLEMSTAD OPGENOMEN (WAARNEMINGEN VAN 1995 TOT 2015). GOED TE ZIEN IS HOE DE WAARNEMINGEN IN DIE 20 JAAR TERUGLOPEN, PRECIJS ZOALS IK AL DACHT. JE MOET TEGENWOORDIG AL VEEL GELUK HEBBEN ALS JE ER NOG EEN TE ZIEN WILT KRIJGEN: GA DUS IN DECEMBER OF JANUARI EENS KIJKEN EN DAN HEB JE EEN KLEINE KANS DAT ZE ER ZIJN.

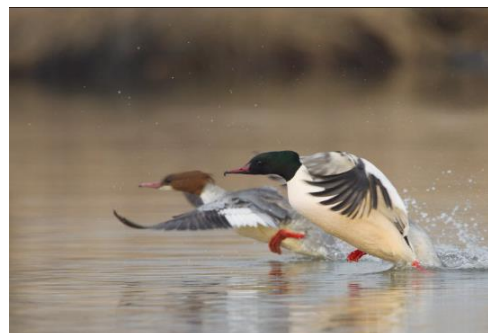
Toen waren er nog eens Grote Zaagbekken: maar liefst 175 exemplaren in de Antoniegorzen en op en rond industrieterrein Moerdijk. Dat is daarna nooit meer voorgekomen. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat deze gebieden er toen volkomen anders uitzagen dan nu: bij de Antoniegorzen was een haven, evenals bij het huidige industrieterrein. De havens voren vaak niet dicht omdat er op werd geloosd en natuurlijk werden ze zolang mogelijk opgehouden ten behoeve van de scheepvaart. Ik hoop maar dat de waarnemers van toen dat nog weten, want het is wel erg lang geleden, maar daarom heet deze rubriek ook 'Uit de oude doos'.

Gelukkig heb ik via Elly Pruiksmas een Excelbestand gekregen waarin alle waterwildtellingen zijn opgenomen die bij Sovon zijn vastgelegd; een bewonderenswaardig bestand met 65.000 waarnemingen. Daar kun je nog eens mee aan de gang. Gebleken is dat er een aantal gebieden is te noemen waar in het verleden meerdere Grote Zaagbekken werden gezien en geteld. Ik noem de monding van de Dintel te Dinteloord, de haven van Klundert, de Lange Spiepolder, de Modderputten bij Zevenbergen, de haven bij het Gat van de Ham, de Singels van Willemstad, de monding van de Tonnekreek in het Hollandsch Diep en, zoals al genoemd, de Antoniegorzen. Ik zal niet stilstaan bij de getelde aantallen van alle locaties. Dat is wat te veel van het goede want het gaat om wel 250 waarnemingen. Maar er zijn twee opmerkelijke gebieden:

NOG EEN ANDER GEBIED OM AAN TE TONEN DAT HET MET DE GROTE ZAAGBEK BERGAFWAARTS GAAT IN ONS GEBIED: TELLINGEN BIJ INDUSTRIETERREIN MOERDIJK. IN 1963 NOG 100 GEZIEN, WAT DAARNA NIET MEER IS VOORGEKOMEN. MAAR GELUKKIG KOMT HARRY VAN VUGT HIER NOG VAAK GENOEG OM EEN GRAFIEK TE KUNNEN MAKEN. OOK DAARAAN IS TE ZIEN DAT ER STEEDS MINDER WORDEN WAARGENOMEN.

Piet van Iersel

(Eric Boeren)

Belevenissen in de Doenradestraat

Een stukje voorjaar met een zomerse Doenradestraat. Om maar meteen met de Scholekster te beginnen.: Plotseling hoorden we op een avond in begin juni hevig alarmerende Scholeksters bij de Matheneststraat, op en bij het platte dak. Een oudervogel liep in een zijstraat op een grasstrook te tepieten, de andere zat luid roepend op dat platte dak.

Er moest een jong in de buurt zijn! En ja hoor, midden op straat liep een pul van circa twee weken.

Misschien was die net van het dak 'gevallen'. Ik heb Dré gebeld, het jong werd gered en geringd. En natuurlijk daarna losgelaten bij de graslanden langs de Loevensteinstraat. Enkele dagen later hebben we het daar niet meer aangetroffen. Wel zagen we geregeld twee volwassen vogels en een juveniel bij het kruispunt voorbij het viaduct. Maar ik kon telkens niet goed zien of het om onze geredde pul ging. Ook als de jongen groter worden en nog steeds gevoerd moeten worden, kunnen Scholeksters stevige afstanden afleggen om voedsel te zoeken. Zeker met de droogte die toen al was begonnen.

Bij het Amphiaziekenhuis is een brede waterzone gegraven, en daar worden wel Scholeksters aangetroffen, vaak voedsel zoekend, doch zonder pullen.

Koolmees

(Ria Lambregts)

De Koolmezen bij de burens zijn uitgevlogen, vier of vijf exemplaren. Geregeld kwamen ze in de tuin, druk bedelend om eten bij de ouwelui en zelf inspecteerden ze ook onwennig iedere blaadje. Datzelfde gold voor de Pimpelmezen, ons 'Mieppie' heeft toch voor nageslacht gezorgd.; er is een nest uitgevlogen ergens in de buurt. Ze kwamen zich zelfs om de beurt even wassen in de vogeldrinkschaal, prachtig om te zien, zo stuntelig en soms bang van wat er allemaal gebeurde. Maar de laatste weken zien we ons Mieppie niet meer.... De Heggenmus had ook ergens enkele jongen, maar die heb ik daarna, bijna tot heden, niet meer gehoord of gezien. Het Roodborstje verscheen wel; met enkele jongen verbleven de ouders geregeld in de tuin tussen de struiken, en op de grond om eten te verschalken.

Vinken waren er weinig in de omgeving: volgens mij was steeds hetzelfde mannetje aanwezig, later leek het verdwenen. Van de Turkse Tortels kwam een enkel paar heel

af en toe eens kijken. Het waren steeds dezelfde exemplaren. Tot op heden hoor ik ze nog wel ergens in de nabijheid.

Maar dan die Houtduiven, die kwamen elke dag wel op de plank, drinken of broodkruimels snoepen. Ze zaten stevig te koeren in de hogere bomen en aten zelfs de bessen van de krentenboom. Het was een gefladder van jewelste. Tijdens de droogte kwamen ze niet meer in de krent want alles was op, of verdroogd.

Ik voer al een tijdje niet veel meer, alleen wat broodkruimels en dergelijke. Er kwamen dus minder Kauwen in de tuin. Af en toe inspecteerden ze het een en ander. Nu met de droogte zochten ze toch voedsel op de droge en dorre gazons. Er is blijkbaar toch nog wat te vinden.

Van de Merel was maar één paartje in de omgeving aanwezig. Af en toe zong het mannetje, het vrouwtje zocht voedsel. Tijdens de droge periode heb ik ze niet meer gezien. De lijsterbessen bleven aan de boom hangen of verdroogden, in andere jaren waren ze al kaal gegeten.

De Gierzwaluwen waren weer op tijd hier, het leek wel wat later dan anders. In de buurt achter verschillende boeiboorden vlogen ze aan en naar binnen. Volgens mij waren het ongeveer evenveel exemplaren als in andere jaren. Het viel op dat nu de nestelplekken achter de boeiboorden waren; in vorige jaren vlogen ze vaker via de gaten in de muren. Nu is het 5 augustus en het is het al weer stil in de straat en de omgeving. Geen gegier meer te horen, wat een gemis!

De Winterkoning hebben we verschillende keren in de tuin gezien en kwaad schetterend gehoord, misschien heeft hij ook jongen groot gekregen ergens in de omgeving. Maar ja, ze zwerven vaak ver rond. De Boomkruiper hebben we niet meer aangetroffen.

Wel kwam af en toe een Ekster, soms twee, de omgeving inspecteren. Een nest zat in de buurt, bij de Valkenierslaan. Zelfs een koppel Zwarte Kraaien met jongen kwam en komt nog geregeld voedsel zoeken op de gazons aan de overkant.

Niet in de tuin of directe omgeving aangetroffen in deze zomer: Groenling, Zanglijster, Putter, en (Bredase) Gaai.

Willem Veenhuizen

Heggenmus

(Gerard van den Broek)

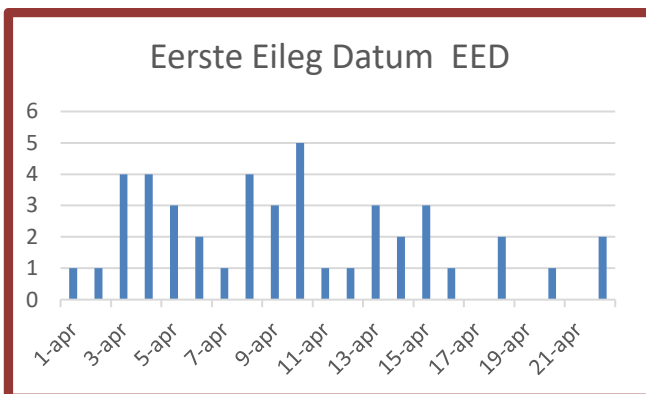
Wanneer leggen Steenuilen een ei ?

Steenuilen broeden maar eenmaal per jaar; bij hoge uitzondering gebeurt het dat zij aan een tweede legsel beginnen, maar dat is alleen het geval als het eerste legsel is mislukt. Kerkuilen broeden over het algemeen ook eens per jaar maar tweede legsels komen veelvuldig voor. Dit heeft te maken met het voedselaanbod.

Kerkuilen kunnen al in maart aan een legsel beginnen en het gebeurt dat er in september/oktober nog juveniele Kerkuilen worden aangetroffen in een nestkast.

Bij Steenuilen werkt dit heel anders, zij hebben een veel kleiner territorium waar ze voedsel kunnen vinden en zijn daardoor erg afhankelijk van de kwaliteit van het territorium. Het broedseizoen start begin april en begin mei komen de eerste jongen uit het ei gekropen. Het voedselspectrum is wel veel breder dan dat van Kerkuilen. Muizen zijn erg belangrijk, ook vanwege de biomassa, maar allerlei gewervelde en ongewervelde dieren staan op het menu: kevers, wormen, insecten en vogels.

Omdat Steenuilen een behoorlijk strak broedplan hebben kan er berekend worden wanneer het eerste ei wordt gelegd (EED). Tijdens de jongen-fase worden de vogels uit een nest gewogen en de vleugellengte bepaald. Aan de hand van deze gegevens kan berekend worden wanneer het eerste ei is gelegd. Deze datum zegt ook iets over het voedselaanbod in dat jaar. Bij een groot voedselaanbod wordt er eerder gebroed, het begin kan wel een week verschillen.

Grafiek

In bijgaande grafiek is van 44 Steenuilen in Breda in de periode 2014 – 2017 de EED bepaald. Vóór 1 april worden er bijna nog geen eieren gelegd, de meeste oudervogels (alleen vrouwtjes broeden) beginnen in de eerste week van april maar vanaf 8 – 10 april is het leeuwendeel aan het broeden geslagen. Dit is de situatie in Breda en deze zal mogelijk in Zuid-Nederland hetzelfde zijn (geen cijfers bekend). Deze datum wijkt nogal af van het landelijk gemiddelde maar de cijfers in Breda zijn slechts berekend over een periode van vier jaar en het betreft een veel lager aantal Steenuilen als het landelijk onderzoek naar de eerste eileg datum.

Landelijk ligt de gemiddelde datum in Nederland namelijk op 16 april, berekend over de periode van 2000-2015 (Stone 2016).

Martin van Leest

Kerkuilen in West-Brabant (Tyto alba)

Situatie in Nederland

Tot in de jaren '50 van de vorige eeuw broedden er in Nederland ongeveer 1800 paren Kerkuil. In jaren waarin veel veldmuizen voorkwamen kon het broedbestand oplopen tot wel 3500 paren.

Nog geen tien jaar later stortte het broedbestand gigantisch in onder andere door de zeer strenge winter van 1962/63. Het jaar daarop kwamen er nog enkele tientallen paartjes tot broeden.

De jaren daarna steeg het aantal geleidelijk en halverwege de jaren '70 kwamen er weer 700 paartjes tot broeden, totdat in 1979 de winter weer toesloeg. Er werden nog 100 paartjes geregistreerd.

Anno 2017 broeden er weer meer dan drieduizend paren Kerkuil in ons land. Het broedbestand dat normaal was in de jaren '50 is ruimschoots overtroffen, mede door het beschermingsproject dat sinds de jaren '80 op grote schaal is uitgevoerd door vele vrijwilligers.

De stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland coördineert het beschermingsproject dat loopt in al onze provincies. Gerard van der Kaa heeft jarenlang het coördinatorschap voor de provincie Noord-Brabant uitgeoefend.

In 2003 heeft Brabants Landschap het soortenproject Uilen in het leven geroepen, verdeeld over drie gewesten: Oost-Brabant, Midden-Brabant en West-Brabant. In elk gewest is een coördinator actief die de contacten onderhoudt met de verschillende werkgroepen. Er worden door Brabants Landschap gratis kerk- en steenuilkasten verstrekt.

Situatie in Noord-Brabant

	Aantal broedgevallen
1987-1991	100. max
1992-1997	150
1998-2003	270
2004-2008	380
2009-2013	120-300-400
2013-2017	400-500

In de aantallen broedparen van de Kerkuil in de drie gewesten zitten kleine verschillen. Midden-Brabant heeft meestal het hoogst aantal broedparen, 204 in 2017. In West-Brabant stond de teller op 154 broedparen.

Bescherming.

Het plaatsen van speciale kerkuilkasten heeft zijn nut bewezen. Ook de zachte winters zorgen er voor dat de Kerkuilen makkelijker hun prooi kunnen vinden. Jaren met een overvloed aan muizen komen steeds vaker voor.

Het aantal kasten dat in West-Brabant is geplaatst bedraagt 738. Vrije broedgevallen komen nog sporadisch voor.

Het aantal broedgevallen in Breda schommelt jaarlijks tussen vier en zeven.

Martin van Leest

22 jaar “Hazemeiren” te Klein Zundert (deel 1)

Inmiddels weten we allemaal wat het betekent om een klokkenluider te zijn. De klokkenluider is de bringer van een boodschap die hem vaak zelf de kop kost. Dat was in de antieke wereld ook al zo. Toch ben ik van mening dat de klok moet worden geluid door elk rechtgeaard persoon die verantwoordelijkheid durft nemen om onze wereld en die van onze kinderen leefbaar te houden. De grote Einstein zei immers “Wees niet bevreesd voor de kwaadwillenden, maar voor degenen die er niets aan doen”. Voor mij geldt dat ik daarnaast Tijl Uilenspiegel kan citeren met zijn uitspraak “Ze haten me maar ik maak het ernaar”.

De Hazemeiren zijn daar spontaan een proefproject voor geworden. Mijn leerschool was het potentiële pretpark Biesbosch dat nu toch een natuurgebied is geworden met de status van nationaal park, zelfs van nationale allure. Als oud-bestuursleden van de Vereniging Behoud Biesbosch krijgen we niet de eer daarvan, maar daar zitten klokkenluiders ook niet op te wachten. Kunnen incasseren hoort erbij.

Van de klei naar het zand

Op 1 november 1995 konden mijn vrouw Marianne en ik de boerderij “Hazemeiren” betrekken. De gebouwen waren vreselijk vervallen en al enige jaren niet meer bewoond. Brabants Landschap wist dat ik als hun pro Deo architect daar wel raad mee wist. Alles rondom de boerderij was door koeien vertrapt. In de kelder lag de slang van de drinkwaterpomp van de koeien. Het vuilnis werd ook toen alleen aan de doorgaande Sprundelsebaan opgehaald, dus voor het gemak was al jaren de oude pulpsilo de eigen vuilverbranding van de bewoners van destijds. De meer dan vier meter hoge verbrandingsresten konden amper in een hoge container en zo kan ik nog wel even doorgaan. De potentie die deze plek had was voor ons veelbelovend en daar hebben we ons niet in vergist al was de wat ruimere omgeving dan niet meer zoals enige jaren ervoor. Van het oude nissenhutje dat hier een eind achter onze schuur stond tussen de Lange Maten en de Ketelmeren, herinner ik me nog zeer goed dat we daar samen met Charles Brosens en wat andere Zundertse vogelaars op een voorjaarsochtend in het stikdonker plaats namen. Amper licht en de Korhanen bolderden om ons heen dat het een lieve lust was. Die lage mist, opkomende zon, plekjes met heide, wat zanderige akkertjes, struikgewas en zeven à acht korhanen die hun best deden. Hoe konden we toen weten dat we op termijn daar vlakbij zouden wonen, maar dat de Korhoenders dan al verdwenen zouden zijn?

De boerderij is gebouwd rond 1936 samen met de boerderijen Hooiberg en Riggen. Om te boeren hadden de toenmalige grondeigenaren en initiatiefnemers voor de bouw, de familie Arentsens van de Gazelle fietsenfabriek uit Amsterdam, geen slechtere plek kunnen kiezen. Leemhoudend zand dat niet te draineren is en waar alleen iets wil groeien als je er hopen stront en kunstmest op gooit. Ook hier terplekke is twee à vier meter veen afgegraven en bleven er heidevelden over. Twee van de boerderijen zijn al niet meer in gebruik. De Hooiberg nog wel. Daar woont een jong gezin dat moet zien dat er brood op de plank komt met hun melkveebedrijf. Er wordt nu gedacht aan biodynamisch boeren. Daarvoor moeten bodem en boer aan heel veel eigenschappen gaan voldoen!

In de eerste winter dat we hier woonden liep er, of het de gewoonste zaak van de wereld was een koppel hermelijnen in winterkleed dagelijks over het erf. Het stikte er van de konijnen en in een oud karschop woonden diverse

bunzingen. Het was een desolate boel omdat de boerderij al een aantal jaren leeg stond en de vorige bewoners niet veel ophadden met natuur en landschap. We stonden voor een aanzienlijke uitdaging. We ruimden grote hoeveelheden prikkeldraad op en brachten konijnendichte rasters aan omdat er anders geen plantje in de nieuwe houtsingels zou overblijven. Zo onvoorstelbaar veel konijnen zaten er. Nu is het bijzonder als we er eentje zien lopen terwijl die rasters nu aan alle kanten open zijn gemaakt voor de reeën. We sloten ook alle mogelijkheden van binnenkomend slootwater af en vooral het afwateren van regenwater. Alle regenwater blijft op ons terrein.

De overeenkomst in de vorm van een langdurige erfpachtconstructie met Brabants Landschap was al in 1992, dus drie jaren tevoren, aan ons toegezegd door de toenmalig directeur Dolf Gijtenbeek waarbij de “Hazemeiren” zes hectare groot zou zijn omdat alle grond die voorheen bij de boerderij hoorde allemaal natuurgebied zou worden. Door latere afspraken van Brabants Landschap met boeren die men uit de Pannenhoef en het beekdal van de Bijloop wilde hebben, werd het voorlopig 2,3 hectare. In voorjaar 1996 hebben we op dit voorlopige stuk 5.450 bomen, struiken en heggenstekken geplant. Voor een bijdrage in de aankoop van het plantmateriaal kwamen we niet in aanmerking omdat het al “natuurgebied” was. Bij elk plantkultje dat we maakten kwam de strontlucht je tegemoet.

De natuur kreeg de eerste prioriteit. Inmiddels heeft de Hazemeiren al jaren lang de officiële status van Natuurschoonwet-landgoed 1928 en is nu zes hectare groot.

Ik leerde Gijtenbeek ongeveer veertig jaar geleden kennen tijdens een excursie van de Brabantse Milieufederatie op het toen braakliggende Industrie- en Haventerrein Moerdijk. Hij is de man die het Brabantse Landschap groot maakte. In die tijd hoorde ik hem tot mijn verbazing al een van zijn vrienden citeren met “elke vierkante meter grond die je de boeren uit handen kunt houden is winst voor natuur, milieu en leefbaarheid”. Hij strikte mij als pro Deo architect van Brabants Landschap, een vrijwilligersfunctie die ik meer dan twintig jaren met plezier heb vervuld.

Toen we vanaf Oud Drimmelen op het randje van de Biesbosch, naar hier gingen vroegen vrienden zich af of het geen verarming was om de Watersnippen niet meer te horen overvliegen en de Smienten in de schemering en al die andere watervogels. Ze vlogen hier echter met regelmaat roepend over de boerderij. Het waren er veel meer dan op Oud Drimmelen. Het allermooiste waren de hier wel voorkomende Grutto's die jubelend van De Riggen naar de weilanden vlogen waar nu het grote Hazenmeer ligt. De Wulpen riepen op de wintermaanden na, het hele jaar door. Er waren meerdere broedgevallen. Op het land van De Riggen recht tegenover onze boerderij broedde een paartje Grutto's. Op een weiland direct aan de oostzijde van de Prof. v.d. Hoevenstraat hier vlakbij, broedde tot de eeuwwisseling jaarlijks ook een paartje Grutto's. Ik ging er vaak vanuit de auto naar kijken omdat het dicht naast de weg was.

Ik verwachtte voorjaar 2001 al snel jongen en ging om de andere dag. Wie schetst mijn teleurstelling toen op een dag het gras van het gehele weiland was dood gespoten en er kastanjebruin bij lag. Geen Grutto meer te zien en ook nooit meer teruggezien. Na de eeuwwisseling zette de teloorgang van heel dit mooie gebied pas echt door. Kieviten die met hun jongen nog tot 2010 op en rond onze weilanden liepen zijn totaal verdwenen. Vanuit ons kamerraam zagen we een paartje Scholeksters op hun nest in de Riggen, het beekdal van de Bijloop. Met hun harde petiet geluiden vlogen ze heen

en weer tussen de boerderijen Riggen en Hooiberg. Het was vanzelfsprekend en we "dachten dat dit nooit voorbij zou gaan", om het met de woorden van Wim Sonneveld te zeggen. Inmiddels is er al in geen jaren meer nog een weidevogel in de broedtijd te zien.

De waterpartijen die we lieten graven waren een gouden greep. Ik heb er rietvoorn en zeelt in gezet. Tiendoornige stekelbaarsjes kwamen vanzelf. Het wemelt van de jonge visjes. Voor de IJsvogel een eldorado. Ik heb een steile kant aan het water gemaakt. Vorig jaar zagen we elke tien minuten een IJsvogel met een visje wegvliegen. Geen idee waar hun nest was. Dit jaar heb ik ze helaas niet meer gezien. In de grote vijver direct achter de stal, broedde jaren lang een paartje Dodaarsjes. De zwemvijver was dan voor ons en zelfs de kleinkinderen streng verboden gebied. Deze meer onder dan boven water levende vogels kregen jaarlijks 3 à 4 jongen. De ouders vertrokken wanneer de jongen zelf visjes konden vangen. Ze waren wekenlang aan het trainen om hun vliegspieren sterk te maken. Elk voorjaar luisterde ik met spanning naar het hinniken van het mannetje. Sinds 2012 nooit meer gehoord of gezien. Ook broedden er vaak Waterhoentjes en Meerkoeten.

Het kan zijn dat de komst van de uitheemse woekervierplant crassula (het vijverplantje is in tuincentra te koop als waterzuiveraar in vijvertjes) een probleem werd voor deze watervogels. In 2012 zag ik de eerste vlekken van de groene baarden drijven. Ik wilde de Dodaarsjes niet storen dus greep ik niet in. In de nazomer lagen er al velden van tientallen vierkante meters. Ik wist niet goed wat te ondernemen omdat het idee van de natuur haar gang laten gaan mij goed leek. Het voorjaar 2013 hoorde ik de Dodaars doch hij vertrok al ras en de grote vijver was in mei al helemaal dichtgegroeid. Het barste er van de groene kikkers op die spons. Reigers konden er niet bij. We sliepen met het hooiluik dicht vanwege de herrie. Voorjaar 2014 schepte ik met bootje en hooivork tien tot twaalf kubieke meter crassula in hopen op de oever en nu houd ik het bij. Helaas geen Dodaars, Waterhoen en Meerkoet meer gezien en ook veel minder kikkers. Langs de oever laat ik op een aantal plaatsen de bramen hun gang gaan in de hoop op de boomkikker.

"Hazemeiren", Klein Zundert, juli 2018,
Huub Oome

(Wordt vervolgd, zie volgend Hupke.)

Vijver bij de Hazemeiren

(Huub Oome)

"Als wij ruim baan geven aan zonneweides bestaat het risico dat er te weinig landbouwgrond overblijft"

Trienke Elshof LTO Nederland

In 2017 werd 2% van het nederlands stroomverbruik opgewekt door zonne-energie.

Het nest.....

Als natuurliefhebber trek ik er graag op uit. Buiten valt er altijd wat te beleven, altijd vliegt of scharrelt er wel wat. De ene keer is het wat specialer dan de andere. Zo bevond ik me op 18 mei van dit jaar in het buitengebied voor een inventarisatie van broedvogels. Dit doe ik sinds een paar jaar. Leuk omdat je zo veel beter achterhaalt wat er zoal leeft en broedt in een bepaald gebied.

Tevens is het prachtig om in de vroege morgen in het veld te zijn. Ik heb geleerd dat het handig is om de locaties van roofvogel- en kraaiennesten die je gevonden hebt op kaart in te tekenen (tegenwoordig kun je de coördinaten van een nest ook opslaan met behulp van de GPS op je smartphone of een vergelijkbaar apparaat). Deze nesten worden namelijk regelmatig hergebruikt, soms door de bouwer zelf maar ook wel door andere (roof)vogels en uilen. In mijn plot bevinden zich wat nesten, die ik dus controleer. Van afstand kijk ik of er nieuwe takken op liggen en/of er dons op ligt, een aanwijzing dat het nest bezet is. Zo zag ik op die ochtend dons op een oud Haviksnest. Het leek me onwaarschijnlijk dat het van een Havik was, omdat ik die anders tijdens eerdere bezoeken toch wel gehoord zou hebben. Op dat nest heeft er enkele jaren geleden wel één succesvol gebroed, maar die is vertrokken sinds Staatsbosbeheer daar gekapt heeft. Mij is geleerd om niet alleen naar het nest te kijken maar ook naar sporen op de grond. Ik heb een betredingsvergunning en ik maak daar gebruik van als het nodig is. Wel zeer voorzichtig, bang als ik ben om te verstoren; dat is toch het laatste wat een echte natuurliefhebber wil. Onder dit nest vond ik geen veren die de soort zouden kunnen duiden. Wel lagen er braakballen onder. Ook braakballen met botjes. Mijn hart ging sneller kloppen. Een oud nest, braakballen met botjes. De braakballen van roofvogels bevatten geen of zeer weinig botjes door het zuur in de maag. Een Bosuil broedt in een holte. Er zijn wel meer vogels met braakballen, maar die vielen allemaal af. Dit nest moest bewoond zijn door een Ransuil. Opgetogen kwam ik thuis. Ransuilen zijn tenslotte tegenwoordig een zeldzaamheid. Toch wilde ik bevestiging. Ik ben nog niet heel ervaren en het is verstandig om dan aan jezelf te twijfelen (dat geldt eigenlijk voor elke vogelaar). Ik had wat foto's gemaakt van het nest en de sporen op de grond en heb die gemaaild naar enkele ervaren vogelaars. De eerste die reageerde dacht ook dat het een Ransuil was. De volgende had wat reserves, ook Bosuilen broeden soms op een open nest. De laatste die reageerde, beaamde dat en de enige manier om uit te zoeken om welke soort vogel het ging, was braakballen pluizen. De braakballen van Bosuilen bevatten meer vogelbotjes, die van Ransuilen bestaan voornamelijk uit botjes van muizen. Hmmm, dat werd lastig. Ik had weliswaar een boekje over vogelsporen en ik had al een keer eerder braakballen uitgeplozen, maar daar zaten geen botjes in. Vogels herkennen aan hun uiterlijk is heel wat anders dan botjes herkennen. Het uitpluizen wilde ik liever met een ervaren iemand doen en daarom liet ik dit even voor wat het was. Een paar dagen later kwam er een vervolgmil van een van diegenen die ik geraadpleegd had. Na nogmaals naar alle foto's te hebben gekeken, rees bij hem het vermoeden dat iedereen er mogelijk helemaal naast zat. In eerste instantie had men zich te zeer laten leiden door mijn voorlopige conclusie dat het hier vermoedelijk om een uil moest gaan. De aanwijzingen op de foto's wezen echter in een geheel andere richting. Wat hem opviel was dat er geen poep onder het nest te zien was (terwijl het al een tijdje droog was en het niet weggeregend kon zijn). Verder zat er wel

heel veel dons op het nest. De braakballen zagen er oud uit. Zijn conclusie was dat het waarschijnlijk om een Nijlgans ging. Daarvan zitten de nesten vol met dons (net zoals bij eenden). En Nijlganzen broeden in bomen. (Tevens schreef hij dat het tijd werd om mijn klimdiploma te gaan halen, dat daar ook een cursus voor opgezet zou worden.) Op 24 mei ben ik teruggegaan. Op het nest lag nog steeds dons, een vogel kon ik niet ontdekken. Onder het nest lagen eierschalen van erg grote eieren, een stuk groter dan een kippenei. De conclusie Nijlgans bleek juist. Een beetje teleurgesteld keerde ik huiswaarts en mailde dit naar de betreffende vogelaar met de foto's van de eierschalen. Daarop volgde een reactie: "Een Nijlgans is ook een vogel". En natuurlijk had hij gelijk. Een Nijlgans is ook een vogel, en wat voor een. Hij is zeer moedig en beschermend (sommigen noemen het agressief) en dat moet ook wel in een bosje waar nog steeds Haviken komen jagen. Waarschijnlijk zijn er vijf eieren uitgekomen. Ik heb daarna geen Nijlganzen meer gezien in mijn telgebied, maar dat wil niet zeggen dat het broedsel mislukt is. De Nijlgans is een nestvlieder. Nadat de eieren zijn uitgekomen springen de jongen van het nest om daarna, samen met de ouders, de (gevaarlijke) tocht naar een geschikt leefgebied te maken. Dat gebied kan wel enkele kilometers van het nest zijn. De braakballen? Waarschijnlijk heeft daar eerder een uil geslapen. Misschien heeft er een uil een broedpoging gedaan en is die verjaagd door de Nijlgans. Zo is ook al in twee achtereenvolgende jaren een Torenvalk verjaagd uit een kast die ik onder mijn hoede heb. Ik zal het nooit weten. De braakballen liggen er nog om uitgeplozen te worden. Als ik dat gedaan heb weet ik in ieder geval welke soort uil daar gezeten heeft. En ik ben door dit alles weer wat wijzer. Waarschijnlijk geldt dat ook voor de ervaren vogelaars. Ook al ben je nog zo ervaren, trek niet te snel een conclusie. Bekijk goed alle aanwijzingen en focus je niet op één iets.

En nu zit ik nog te wachten op de klimcursus!

Hannie van Gils

Braakballen van Nijlgans

Nest van Nijlgans

Snavelvormen

Door evolutie zijn er in de loop der tijden veel verschillende snavelvormen ontstaan. Bij sommige soorten werd de snavel een vlijmscherp wapen, bij andere werd het een gevoelig tastorgaan. De snavel kan tot een harde beetel of een klankkast zijn gevormd. Maar altijd is het een functioneel apparaat.

Iedere vogel eet zoals hij gebekt is. Zeven of slobberen, kraken of malen, pikken of grijpen, scheuren of knippen: deze functies zijn aan de snavelvorm af te lezen. Overeenkomst in de vorm van de snavel kan voorkomen bij soorten die niet aan elkaar verwant zijn maar wel ongeveer dezelfde voedingsgewoonten hebben. Dit noemt men convergente evolutie. Bij al die variëteiten is er één kenmerkende overeenkomst, namelijk het gewicht. Bij vogels moet alles licht zijn. Moderne vogels hebben in tegenstelling tot sommige van hun voorouders geen kiezen of tanden. Vogels kunnen dus hun voedsel niet kauwen, want daar zijn kiezen voor nodig. Een kop met zware tanden zou de vliegeigenschappen nadelig beïnvloeden. Ze hebben in plaats van kiezen een krop voor tijdelijke opslag en een spiermaag. De spiermaag bewerkt het voedsel zeker zo efficiënt als het gebit van een zoogdier. Ook ligt die spiermaag dicht bij het zwaartepunt van de vogel en dat maakt het vliegen makkelijker. De snavel zelf is opgebouwd uit hoornlagen die de onderliggende botstructuur volgen. Sommige vogelsoorten hebben wat kraakbeenachtige verdikkingen in de snavel, veel vogels hebben een gekartelde snavelrand. De snavelhelften groeien voortdurend, maar slijten aan de uiteinden en worden door de vogels bijgepoot op een tak of steen.

De neusgaten van een vogel zitten in de snavelbasis en bij sommige, zoals duikende vogels, zijn ze afsluitbaar. Er is echter één uitzondering; de Kiwi die voorkomt in Nieuw-Zeeland. Deze niet-vliegende vogel moet het vooral hebben van het reukvermogen bij het zoeken naar voedsel. Daarom zitten de neusgaten bij de Kiwi juist voor in de lange gebogen snavelpunt.

De snavel van de vogel is een instrument dat is afgestemd op zijn dieet. Bovengenoemde voorbeelden gaan over soorten. Voor de individuele vogels geldt dat de snavelvorm aan het gebruik vooraf gaat. De Scholekster levert daarvan een mooi voorbeeld. De snavel kan binnen enkele weken veranderen van stevig en stomp tot lang en smal. Dit gebeurt als bij het

foerageren wordt overgestapt van schaaldieren, die geopend moeten worden, op zachte prooien als regenwormen.

De ophanging van de snaveldelen aan de schedel is soepel maar stevig. De beweging van de ondersnavel valt het meest op, maar ook de bovenhelft kan bewegen. Dit dankzij een mooie botophanging en de buigzones in de snavel. De Grutto heeft in de bovensnavel een extra buigzone. Zo kan hij met zijn snavel in de prut alleen de punt openen om een prooi te pakken zonder dat de rest van zijn snavel vol modder raakt. Vogels die naar verhouding grote prooien naar binnen kunnen werken, kunnen de snavelhelften aan de basis enigszins scheiden. Vooral omdat bij hen de ondersnavel extra flexibel is opgehangen. Daarom kan een Blauwe Reiger een grote vangst in zijn geheel inslikken. Ook uilen hebben deze mogelijkheid. Maar vogels kunnen hun snavel ook stevig gesloten houden, ondanks die flexibiliteit. Het omgekeerde is echter ook het geval, zoals bij de Spreeuw.: er is heel wat kracht voor nodig om je snavel te openen als je die in een grasveld hebt gestoken om er larven uit te peuteren.

Bij de zang speelt naast de stem ook de akoestiek een rol. Hierbij is de kwaliteit van de snavel ook van belang. Vogels die veel geluid produceren hebben profijt van een snavel die extreem ver open kan. Zangvogels die wat binnensmonds zitten te prevelen en te zingen bereiken soms een prachtig geluid door hun snavel spaarzaam te openen. Een vogel als de Ooievaar kan met de snavel geklepper produceren. De Ransuil geeft met getik van op elkaar klappende snavelhelften de boodschap: "Pas op, hier broed ik."

Één deel verliest een vogelsnavel al snel na het uitsluipen uit het ei, namelijk de eitand. Het is een scherp en effectief knobbeltje op de punt van de bovensnavel waarmee het kuiken in het ei een perforatiestrook in de eischaal drukt. Zo ontstaat er een mooie, makkelijk verwijderbare dop. Zangvogels hebben daarnaast nog een andere, tijdelijke structuur. De jongen hebben langs de snavel felgekleurde vlezige randen die voor de oudervogels onweerstaanbaar zijn. Die randen markeren de plaats waar het voedsel voor de jongen moet worden afgeleverd.

Snavels bestaan uit levend, buitengewoon gevoelig materiaal. Ze bevatten allerlei zintuigen die subtiele metingen doorgeven. Aan kleine dingen kun je zien waarvoor een snavel wordt gebruikt. Minuscule zintuigorganen zitten precies op die plaats waar ze het best van pas komen. Wulpen en snippen, die hun snavel diep in de bodem steken om voedsel te vinden, hebben aan het uiteinde van de snavel de zogenaamde lichaampjes van Herbst. Ganzen en eenden hebben een gevoelig tipje aan de bovensnavel (de nagel). Bij zaadeters geven de drukorganen in de snavel aan hoe de vogel op de juiste plaats het zaad moet vasthouden om het te kunnen kraken. Bij spechten vinden we de tastzinorgaantjes vooral op het einde van hun lange tong. Een gevoelige snavel zou een probleem geven bij het hakken in hout. Hoenders hebben wel gevoelige snaveluiteinden, te vergelijken met de vingertoppen bij mensen.

De vogelwereld kent alleen maar bijzondere snavels. Ze dienen als wapen, grijper, toiletmaker, sierelement, beetel, klankkast en, ademhalingsstructuur. Ze zijn ook het middel voor de vogel om zich van voedsel te voorzien en om de te bebroeden eieren te keren.

Hans van der Sanden

Noordse Stern, *Sterna paradisaea*

De Noordse Stern is de superman onder de trekvogels. Sommige vliegen in één jaar heen en weer van Siberië naar de Zuidpool. De in het hoge noorden broedende Noordse Sterns leggen ieder jaar zo'n 18.000 kilometer af. Als je ze dit jaar nog wilt zien moet je naar de kust. In augustus, september zijn de noordelijk van ons land broedende vogels als doortrekkers naar het zuiden, aan de Noordzeekust te zien. Vanwege determinatieproblemen wordt voor de Noordse Stern en de Visdief door sommigen de ongelukkige verzamelnaam 'noordse dief' gebruikt.

(Vogelwereld)

Streeknamen

Er zijn mij weinig streeknamen bekend. De oorzaak is waarschijnlijk het determinatieprobleem. In Friesland, waar de vogels langs de waddenkust broeden, heet de Noordse Stern de Noardske Stirns. Andere streeknamen zoals Tarrenieuw, Ikstern, Kobus en Middelstar werden waarschijnlijk zowel gebruikt voor de Noordse Stern als voor de Visdief.

Uiterlijk

Sterns zijn, net als meeuwen overwegend wit, met de bovenzijde van de vleugels lichtgrijs. Alle sterns hebben bovendien een zwart petje. De verschillen zitten onder andere in de kleur van de snavel. In hun zomerkleed hebben Noordse Sterns een donkerrode snavel zonder zwarte punt. In het vroege voorjaar kan de snavel nog een zwarte punt hebben. De Visdief heeft een rode snavel met een zwarte punt. In het najaar kan de snavel van de Noordse Stern al wat donkerder worden. In de winter hebben ze een zwarte snavel.

De Noordse Stern heeft een iets ondiepere en snellere vleugelslag dan de Visdief. Ze hebben korte rode pootjes, slanke vleugels en op de onderzijde een grijze zweem. Ze hebben een lange gevorkte staart, duidelijk langer dan die van de Visdief. Als ze zitten steekt de staart voorbij de vleugels. De Noordse Stern heeft eenmaal per jaar, aan het eind van de winter vóór de voorjaarstrek, een volledige vleugelruï. De handpennen hebben dus alle dezelfde leeftijd en lijken daardoor gedurende de tijd dat de soort op het noordelijk halfrond verblijft egaal lichtgrijs, zonder de donkere handpenwigen van de Visdief. De Noordse Stern heeft witte ondervleugels met een scherp begrensde smalle zwarte achterrand aan de onderzijde van de handvleugel. Als de vogel recht boven je overvliegt, kunnen de handpennen doorzichtig lijken. In het algemeen heeft de Noordse Stern donkerder grijze onderdelen dan de Visdief. Noordse Sterns

krijgen in het najaar al een wit voorhoofd voordat ze naar het zuiden trekken. Ze ruien hier echter niet. Dus iedere Noordse Stern met vleugelruï moet een Visdief zijn. De conclusie moet dus luiden: Noordse Stern en Visdief zijn moeilijk uit elkaar te houden.

Trekvogel

De trekbewegingen van de Noordse Stern behoren tot de beroemdste in de vogelwereld. Dit omdat het in het Noordpoolgebied gelegen broedgebied jaarlijks wordt afgewisseld met het winterverblijf in het Zuidpoolgebied. Het voornaamste overwinteringsgebied ligt in de zone van het zuidelijke pakijs. Tijdens de winter leidt de Noordse Stern een pelagisch bestaan. Er is vastgesteld dat de Noordse Stern regelmatig van Noord-Amerika dwars over de Atlantische Oceaan naar de westkust van Afrika vliegt. Sommige onvolwassen vogels trekken na de winter wel noordwaarts. Ze nemen dan nog niet deel aan het broedproces. Ze zijn pas het derde of vierde jaar geslachtsrijp. Eerstejaars vogels overwinteren ook wel langs de kust van Zuid-Afrika.

Eind juni of in juli zijn de eerste juveniele vogels vliegvlug en verschijnen de eerste niet-broedvogels al voor de kust. Augustus en september zijn de maanden waarin de sterkste trek naar het zuiden is waar te nemen aan de kust. In het voorjaar zijn de trekkende vogels vooral aan de kust te zien tussen eind april en eind mei. In het binnenland wordt de Noordse Stern slechts zelden waargenomen.

Geluid

Het geluid is meestal hoger dan dat van de Visdief. In de broedkolonie hebben ze een fluitend pie-pie-pie en een ij prrieuw. Bij het verjagen van andere vogels roepen ze ratelend kt-kt-kt-kt. Ook hebben ze een langgerekt krie-err, duidelijk tweedelig en korter dan dat van de Visdief.

Verspreiding

De Noordse Stern heeft een circumpolaire holarctische verspreiding, in gematigde, borale en toendraklimaat-gebieden. De noordgrens ligt ongeveer bij de juli-isotherm van 2 graden Celsius, de zuidgrens reikt tot aan de juli-isotherm van 20 graden Celsius. De Noordse Stern vervangt geografisch gezien de Visdief op hogere breedten. Voor de Noordse Stern is het Waddengebied een van de zuidelijkste broedplaatsen. In een beperkt gebied komen beide soorten naast elkaar voor. Dit is voornamelijk beperkt tot Noordwest-Europa.

De Noordse Stern is overwegend tot open kustgebieden beperkt en bewoont langs de scherenkusten de buitenste eilandjes. De Visdief bewoont meer landinwaarts gelegen gebiedjes.

In Europa broeden grote aantallen Noordse Sterns in Fenno-Scandinavië, IJsland en het noorden van Groot-Brittannië.

Ze nestelen in kolonieverband en zoeken vaak het gezelschap van andere soorten. Het nest ligt op de grond, tussen gras en lage kruiden, in de dichte mosbedekking of op stenige met korstmoss bedekte bodem. Ook wel op zand- en kiezelbanken van zeekusten en rivieren. Op deze plaatsen zijn de sterns over het algemeen veilig voor landroofdieren. Ze lopen wel het gevaar bij hoge waterstanden hun broedsel te verliezen. De Noordse Sterns leggen meestal twee of drie eieren in een simpel kuiltje. In de eerste dagen blijven de jongen op het nest onder de hoede van een van de ouders, de andere voert het voedsel aan. Later verstopten de kuikens zich indien mogelijk in de vegetatie. Als de jongen kunnen vliegen worden ze nog lang door de ouders begeleid en gevoerd. Kenmerkend voor zowel de Noordse Stern als voor de Visdief is de felheid waarmee ze nest en kuikens

verdedigen. Indringers worden onophoudelijk bestookt met duikaanvallen, de snavel en poten kunnen flinke krassen op het hoofd toebrengen. Als nestvliedende jongen hebben de kuikens goede schutkleuren; daardoor nemen hun overlevingskansen toe. De populatie van de Noordse Stern bedraagt in Europa ongeveer 200.000 vogels.

Uitspreiding van de Nederlandse broedvogels

De Noordse Stern bewoont in Nederland uitsluitend de kustgebieden, voornamelijk in de noordelijke provincies. Ze broeden in kolonies op alle Waddeneilanden en langs de Fries- Groningse kust. Hier broedt ongeveer 91 procent van de Nederlandse Noordse Sterns. Op het eiland Griend broedt ongeveer de helft van de populatie. Verder komen ze voor als broedvogel in het Deltagebied. De broedplaatsen zijn bijna alle in beschermde natuurgebieden. Enkele paren broeden in visdiefkolonies. Het aantal broedparen werd in 2015 geschat op ongeveer 1000-1050 paar. (geteld werden 1024 paar verdeeld over 33 vestigingen) waarvan 9 procent in het Deltagebied.

Broedplaatsen kunnen verdwijnen door ongunstige terreinveranderingen zoals vegetatiesuccessie of door verstoring. Ook een verminderd voedselaanbod kan nadelig zijn voor het voortbestaan van een broedkolonie. In Frankrijk en België is de soort een zeer zeldzame, niet-jaarlijkse broedvogel. Maar zonder water geen sterns.

Voedsel

De Noordse Stern bemachtigt zijn prooi door van een forse hoogte in het water te duiken. Het voedsel op zee bestaat uit vis en kreeftachtigen. Bij harde wind is het voor de Noordse Stern niet mogelijk op zee aan voedsel te komen en dan zijn ze aangewezen op rustiger water. In noordelijke broedgebieden, bij de in zoet water gelegen broedplaatsen, neemt de Noordse Stern ook genoegen met in het water levende insecten en vliegende insecten als langpootmuggen. Bij de paarvorming van de sterns speelt het voederen een belangrijke rol. Het mannetje draagt in de snavel een visje aan en probeert op die manier een vrouwtje voor zich te winnen. Het wekt de indruk of hij ermee wil zeggen dat hij een goede visser is, die ook voor een gezin kan zorgen. Is zij hem genegen, dan neemt ze het visje aan. Soms lijkt het mannetje op het laatste moment zijn gebaar te betreuren en eet hij zelf het visje op. Op haar beurt toont het vrouwtje met gebedel haar bereidheid tot een huwelijk. Zit de Noordse Stern met omlaag hangende vleugels, dan wil dit ook zeggen dat ze bereid zijn tot een huwelijk.

Bijzonderheden

De Noordse Stern maakt in zijn leven meer uren dag- en zonlicht mee dan welk ander wezen op de aarde ook. In hun broedgebied in het hoge noorden is de middernachtzon al opgegaan vóór de Noordse Sterns aankomen en zolang de vogels er blijven gaat de zon niet onder. Tijdens de twee maanden die ze in Antarctica doorbrengen gaat de zon ook niet onder.

Honderd jaar geleden werden tienduizenden sterns, zoals de Noordse Stern, als decoratie voor de mode en het geldgewin afgeslacht. Die 'sterntjesmoord' om de dameshoeden in grootmoeders tijd te kunnen opsieren heeft in 1899 mede de doorslag gegeven tot de oprichting van de Vogelbescherming.

Hans van der Sanden

Literatuur:

SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels
SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000
Ecologische atlas van de Nederlandse wadvogels. Schuyt & CO
Vogels van Europa. Lars Jonsson
Archief West Brabantse Vogelwerkgroep

(Foto's Hans van der Sanden)

"Noordse Stern kampioen lange afstand"

Fenologie 2018

Fenologie-onderzoek bestudeert het verband tussen organische natuurverschijnselen en de meteorologische of klimatologische omstandigheden. Een voorbeeld waarom kwam de eerste Huiszwaluw dit jaar een week eerder in ons land aan dan vorig jaar? Maar ook: waarom bloeit de Paardenkastanje dit jaar tien dagen later dan vorig jaar? Een onderzoek waar iedereen aan kan mee-doen. Dus evenals in andere jaren werd ook dit jaar weer een oproep gedaan om de eerste waarnemingen van doortrekkers of zomergasten door te geven.

De resultaten

De Grauwe Kiekendief werd weinig gemeld en de Draaihals werd niet eenmaal waargenomen. Oorzaken hiervan kunnen zijn de achteruitgang van de Draaihals en de onbekendheid met de soort. Bij de Draaihals speelt daarbij waarschijnlijk het onopvallend verenkleed, het gedrag en het bij veel vogelaars onbekende geluid van deze vogel een rol. Helaas werd ook de Zomertortel, die als echte trekvogel de winter doorbrengt in Afrika, nog maar acht keer doorgegeven.

De hele winter door werden Tjiftjaffen gezien. De korte vorstperiode en de koude periode eind maart hebben waarschijnlijk weinig of geen slachtoffers gemaakt onder de overwinterende Tjiftjaffen. Er werden gedurende de hele maand maart 94 waarnemingen van de Tjiftjaf doorgegeven op waarneming.nl. Het is moeilijk te bepalen of de waarnemingen betrekking hebben op doortrekkers of op overwinteraars. Hetzelfde geldt voor de waarnemingen van de Bruine Kiekendief en de Roodborsttapuit.

Volgens sommigen waren de Huiszwaluwen dit jaar laat terug uit hun winterkwartier. Omdat het dit jaar het Jaar van de Huiszwaluw is, heb ik de gegevens vanaf 2000 eens in een grafiekje gezet, om te kijken of dat klopt met de gegevens uit het archief van de Vogelwerkgroep. En inderdaad de eerste Huiszwaluw werd in onze streek tien dagen later waargenomen dan vorig jaar. De gemiddelde datum van de eerste tien waarnemingen is echter bijna gelijk namelijk 8 april in 2017 en 9 april in 2018.

De eerste Boerenzwaluw werd op 15 maart waargenomen, ook ruim tien dagen later dan in 2017. Daar staat tegenover dat de eerste Wielewaal ruim een week eerder werd ontdekt in onze omgeving. Een groot aantal Gierzwaluwen keerde waarschijnlijk vrij snel, in een korte periode, terug. Binnen vier dagen werden de eerste tien vogels gemeld waarvan zeven waarnemingen op 21 april werden gedaan. Een opvallend vroege waarneming was die van een Zwarte Ruiter op 13 januari. De tweede werd pas op 1 februari waargenomen. De daaropvolgende pas weer op 18 februari.

Hoewel aan het fenologie-onderzoek door alle leden kan worden meegedaan blijft het aantal inzenders van waarnemingen maar beperkt. Heeft men te weinig vertrouwen in de eigen kennis, neemt men de moeite niet om waarnemingen in te sturen of vertrouwt men erop dat andere leden het wel doen? Maar een bijna vijftigjarige Vogelwerkgroep moet toch gedragen worden door de leden: door medewerking van zoveel mogelijk leden aan het insturen van waarnemingen of activiteiten binnen een werkgroep of bestuur.

Mocht u vergeten zijn fenologiegegevens in te sturen: het kan nog steeds.

Hans van der Sanden

Zomertortel

(Raymond van Breemen)

Onderzoek + inventarisaties + verslagen

Fenologie (gedeeltelijk)	Vroegste waarneming					gemiddelde aankomstdatum (10)
	Avifauna	Archief	1	2	2018	2018
Soort	Brabant.	of 't Hupke				
Zomertaling	06-03-61	23-02-90	07-03-18	11-03-18	12-03-18	17-3-2018
Wespendief	08-04-61	30-03-80	03-05-18	05-05-18	05-05-18	9-5-2018
Grauwe kiekendief	05-04-64	06-04-06	28-04-18	20-05-18		
Visarend	17-03-63	31-01-12	10-03-18	5-4-2018	6-4-2018	9-4-2018
Boomvalk	24-03-44	08-03-81	19-04-18	23-04-18	25-4-2018	26-4-2018
Kwartel	26-03-64	16-04-85	19-04-18	30-04-18	09-05-18	14-5-2018
Kleine plevier	18-03-50	03-03-07	12-03-18	15-03-18	15-03-18	16-4-2018
Grutto (1)	13-02-55	18-01-12	13-01-18	27-01-18	31-01-18	10-2-2018
Zwarte ruiter	28-02-65	13-01-18	13-01-18	01-02-18	18-02-18	15-3-2018
Groenpootruiter	07-04-66	03-02-17	07-04-18	07-04-18	07-04-18	9-4-2018
Bosruiter	22-04-53	24-03-18	24-03-18	07-04-18	12-04-18	14-4-2018
Visdief	08-04-60	13-03-83	07-04-18	08-04-18	11-04-18	12-4-2018
Zwarte stern	07-04-60	10-04-89	18-04-18	21-04-18	21-04-18	21-4-2018
Zomertortel	18-04-64	07-04-90	27-04-18	29-04-18	06-05-18	14-5-2018
Koekoek	09-04-66	19-03-90	09-04-18	10-04-18	11-04-18	13-4-2018
Gierzwaluw	15-04-57	01-04-10	19-04-18	20-04-18	21-04-18	21-4-2018
Oeverzwaluw	02-04-66	02-03-12	10-03-18	25-03-18	28-03-18	28-3-2018
Boerenzwaluw	02-03-60	18-02-07	15-03-18	24-03-18	28-03-18	28-3-2018
Huiszwaluw	06-04-51	28-03-17	07-04-18	07-04-18	08-04-18	9-4-2018
Boompieper	23-03-59	10-03-07	01-04-18	02-04-18	02-04-18	3-4-2018
Nachtegaal	11-04-52	05-04-83	07-04-18	07-04-18	08-04-18	10-4-2018
Blauwborst	08-03-59	02-03-10	10-03-18	11-03-18	16-03-18	20-3-2018
Gekraagde roodstaart	29-03-57	05-03-07	03-04-18	03-04-18	04-04-18	6-4-2018
Paap	11-03-62	23-03-80	15-04-18	22-04-18	22-04-18	26-4-2018
Roodborsttapuit *	18-01-59	02-01-04	12-01-18	13-01-18	16-01-18	22-1-2018
Tapuit	05-04-66	04-03-17	04-04-18	06-04-18	06-04-18	9-4-2018
Beflijster	29-03-96	06-03-15	26-03-18	02-04-18	04-04-18	5-4-2018
Sprinkhaanzanger	09-04-64	16-03-17	09-04-18	12-04-18	12-04-18	14-4-2018
Snor	04-04-61	28-03-12	08-04-18	12-04-18	12-04-18	13-4-2018
Rietzanger	05-04-57	22-03-12	04-04-18	04-04-18	04-04-18	6-4-2018
Bosrietzanger	25-04-45	09-04-05	27-04-18	30-04-18	03-05-18	5-5-2018
Kleine karekiet	09-04-55	01-04-17	17-04-18	17-04-18	18-04-18	19-4-2018
Spotvogel	06-04-43	10-04-90	03-05-18	04-05-18	04-05-18	6-5-2018
Braamsluiper	07-04-63	10-04-10	13-04-18	14-04-18	14-04-18	15-4-2018
Grasmus	07-04-60	26-03-86	10-04-18	13-04-18	14-04-18	15-4-2018
Tuinfluitier	16-04-52	03-04-86	13-04-18	16-04-18	17-04-18	18-4-2018
Zwartkop *	04-04-50	15-01-07	06-01-18	09-01-18	12-01-18	28-2-2018?
Tjiftjaf **	17-02-61	02-01-12	07-01-18	07-01-18	08-01-18	16-1-2018?
Fitis	19-03-59	08-03-98	29-03-18	31-03-18	31-03-18	31-3-2018
Grauwe vliegenvanger	11-04-48	14-04-07	21-04-18	22-04-18	24-04-18	3-5-2018
Bonte vliegenvanger	06-04-63	02-04-90	07-04-18	9-4-2018	13-4-2018	15-4-2018
Wielewaal	15-04-61	12-04-81	15-04-18	30-04-18	03-05-18	2-5-2018
Toelichting op tabel:						
Cursief opgenomen data = is vroegste waarneming						
(1) Van de Grutto kunnen de hele vroege data, of winterwaarnemingen, betrekking hebben op de ondersoort islandica.						
(*) Van deze soort zijn vele winterwaarnemingen bekend.						

Grote Canadese Ganzen foerageren in park Valkenberg in Breda.

Op 5 juni telde ondergetekende 123 Grote Canadese Ganzen, foeragerend op de gazons in park Valkenberg in het centrum van Breda.

Droogte : gebrek aan groen gras om te eten

De zomer van 2018 kan op moment van schrijven, al gelden als een van de droogste van de afgelopen decennia. Doordat het zo droog is en elders geen groen gras voorhanden is profiteren de ganzen (die vers groen gras als hoofvoedsel hebben), in het park waar dit nog voorhanden is. Het gazon in het Valkenberg wordt beregend, in het park is een regeninstallatie aangelegd in 2016. Ook op de sportvelden waar het gras beregend wordt, bij Heksenwiel en Hooghuis in de Haagse Beemden, komt een flinke groep Grote Canadese Ganzen foerageren. De ganzen in park Valkenberg profiteren niet alleen van het groene gras: een aantal bezoekers voert ze. Doordat de ganzen gevoerd worden ze steeds brutaler en gaan ze schooiën. Het gevolg hiervan is weer dat de ganzen zich steeds beter thuis gaan voelen in de stadsjungle.

Park Valkenberg

(Raymond van Breemen)

Groepssamenstelling

De groepssamenstelling van de ganzen op 5 juni bestond uit twee groepen in het totaal 60 volwassen vogels en 63 jongen waarvan de meeste nog in het dons. Ganzen zijn nestvlieders en bij het verlaten van het nest verzamelen ze zich in een zogenaamde ganzencrèche. De Grote Canadese Ganzen zijn geen broedvogels in het Valkenberg. Een aantal van de ganzen heeft gebroed op het naastgelegen terrein van de

Koninklijke Militaire Academie (KMA) en een ander deel waarschijnlijk een halve kilometer verderop op het voormalige suikerfabriekterrein dat nu braak ligt. De ganzen overnachten niet in de vijver van het Valkenberg maar arriveren vroeg in de ochtend. Vanuit de Academingsingel (ganzen slapen graag op het open water voor de veiligheid) komen ze aangezwommen en maken dankbaar gebruik van de aanlegsteiger: de loper ligt uit naar de groene grasmat aan de noordkant van het park. De gegroeide populatie van grotendeels standvogels wordt ook wel aangevuld met ganzen van elders. Dit is aantoonbaar op het moment dat er een geringd is met een gekleurde halsband of met een metalen voetring. In de populatie aan de Waterkokers (Teteringen) zag ik 2 juli een Grote Canadese Gans zwemmen die van een halsband was voorzien in Den Bosch op 26 juni 2016. In het Valkenberg zijn voor zover bekend geen halsbanden of metalen voetringen afgelezen.

Waterkokers

(Raymond van Breemen)

Discussie.

Het Valkenberg waar de gazons worden beregend werkt als een magneet op de ganzen om te komen foerageren. Dit geldt ook voor de sportvelden die beregend worden. De ligweide bij de Asterdplas in de Haagse Beemden (juli 2008) was geel de kleur van het dorre gras dat wel dood lijkt, de populatie die hier normaliter foerageert is verhuisd naar de sportvelden in deze wijk. De grote Canadese Gans is een exoot in Nederland, dat wil zeggen dat hij met hulp van de mens hier is gekomen. Ook nu profiteren de ganzen van menselijke activiteiten namelijk het beregenen van de gazons. Ook Scholeksters profiteren van de beregende grasmat en zijn vaste bezoekers van het Valkenberg. Er is een maatschappelijke discussie gaande over de overlast die de ganzen bezorgen door hun uitwerpselen. Het voeren is ecologische gezien zeer slecht: de kwaliteit van bodem en water komt in gevaar, bovendien is het zeer slecht voor de gezondheid van de vogels. In het boek *Vogels houden van Breda* staan bij situatie in Breda tijdens kartering 2002-2008 2 territoria (0,05 territoria/100 hectare), uiteraard gaat het hier dan om broedvogels. De hoogste aantallen ganzen in het Valkenberg worden dit jaar geteld (2018, waarneming.nl.). De eerste melding op waarneming.nl van foeragerende ganzen in park Valkenberg is juni 2010: het gaat dan om 16 foeragerende ganzen. De foeragerende ganzen in het Valkenberg zijn uit de buurt afkomstige broedvogels en hun jongen. Er vindt uitwisseling plaats tussen populaties broedvogels in elkaars buurt.

Raymond van Breemen

Broedvogels in het Zwart Laag 2010-2018

Het Zwart Laag ligt bij Chaam tegen het Princenbos en wordt ook wel aangeduid als Kalishoek en Snijders Chaam. Door het terrein stroomt de Valkenbergse beek van het Chaamse bos naar landgoed Valkenberg. Vroeger was het een weidegebied waar men de Grutto kon horen roepen.

Het gebied is nu negen jaar als natuurgebied in beheer bij Staatsbosbeheer. De stroombedding van de beek is verbreed en er zijn poelen aangelegd. Een groot deel van het terrein wordt extensief beweid.

Vanaf 2010 tot in 2018 zijn de broedvogels geïnventariseerd door minimaal viermaal het terrein in de broedtijd te bezoeken, in maart, april, mei en juni.

De beheerder heeft grote moeite het gebied open te houden. Er is inmiddels veel opslag van wilg, berk en els ontstaan. Hoewel het aantal weidevogels sterk in aantal is teruggelopen, (enkele soorten zoals de Grutto zijn verdwenen wat een landelijke trend is die hier door vershraling wordt versneld) is het natuurgebied toch een verrijking vooral voor riet- en moerasvogels. Behalve door de broedvogels wordt het terrein ook door doortrekkers gebruikt zoals steltlopers bijvoorbeeld Regenwulpen. Opvallend is dat het aantal broedvogels jaarlijks zoveel verschilt. Dit kan liggen aan de wisselende waterstand.

Watersnip

(Ria Lambregts)

Jaar	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dodaars								1	
Grauwe gans				1	1	1	2		3
Canadagans		1	3		2	2	1	1	1
Nijlgans	1		2	1	1	1	1	1	1
Bergeend	1	2	1	1	1				
Wilde eend	2	9	2	5	4	6	2	2	7
Krakeend		1	1	1	1	1	2		
Wintertaling		1	2	1	2	2	2		1
Slobeend			3	2	5		2	1	
Kuifeend	1			4	2			1	2

Meerkoet		1	3	2	2	2	2	4	4
Waterhoen							1		
Wateral						1			1
Scholekster	2	1	3		1	1	1		1
Kievit	3	10	7	2	3	3	1	2	3
Grutto					2	1			
Wulp	3	4	1		2	1	1	1	1
Tureluur					1	1			
Kleine plevier	2	3	2	1					
Watersnip	1								
Veldleeuwrik	1	2	4	2	1		1		
Graspieper	1	2	3		1	1	1	1	1
Boompieper	1	2	1	3	1			1	1
Witte kwikstaart		1							
Roodborsttapuit		2	1	2	1			1	2
Grote lijster			1						
Merel			2		2	1	1	2	1
Zanglijster					1		1		
Spreeuw						1			
Roodborst								1	1
Winterkoning					1	1	2	2	1
Heggenmus					1				
Koolmees							1		1
Pimpelmees									1
Zwartkop					1		1		4
Tuinfluitier				2		1	2	2	6
Grasmus	1	3	3	4	3	3	5	4	7
Blauwborst							3		
Bosrietzanger				2	1	1	1	2	2
Kleine karekiet					2	3	2	3	3
Rietzanger									1
Sprinkhaanzang.						1			
Fitis					2	6	6	4	9
Tjiftjaf						2	1	2	3
Vink		1	2	1		2	1	2	1
Kneu	1		2	1	2	1	2		
Putter	1				1	1			
Groenling							1	1	
Rietgors			3	2	4	2	2	1	7
Zwarte kraai						1			1

Harry van Vugt

Het (concept-)Provinciaal inpassingsplan (PIP) voor de windmolens langs de A16

Het plan voor de plaatsing van windmolens langs de A16 is een volgende fase in gegaan. Zoals bekend moet de provincie Noord-Brabant op aanwijzing van de regering meer windmolens plaatsen. Daarvoor moet 100 megawatt worden gerealiseerd langs de A16. In Hupke 171 van vorig jaar winter is aandacht besteed aan het onderzoek dat door Bureau Waardenburg was gedaan naar de vogels in het gebied. Het (concept-)PIP (provinciaal inpassingsplan) lag tot eind juli 2018 ter inzage en derhalve was het tijd om in te spreken en een zienswijze in te dienen. Hierna zullen een paar bezwaren en opmerkingen over het plan en de daaraan ten grondslag liggende onderzoeken worden behandeld.

De weidevogels

In het PIP wordt veel te gemakkelijk over de effectgebieden heengestapt. De Provinciale Verordening Ruimte geeft aan dat naar effectgebieden gekeken moet worden en dat wordt in dit plan niet gedaan. Alleen de 'overdraai' van windmolens wordt (zeer beperkt) beschouwd. De Wet Natuurbescherming beschermt ook de gebieden die door de provincie zelf zijn aan gewezen als de zgn. NNN/NNB gebieden en ook daar wordt overheen gestapt onder de (zwakke) motivering dat de provincie Noord-Brabant ontheffing daarvoor mag verlenen. Dat is niet acceptabel omdat weidevogelgebieden zeker zullen worden aangetast.

De laatste bolwerken van de Grutto in West-Brabant (Rooskensdonk en Weimeren) krijgen in de buurt maar liefst acht windmolens, zie figuur 1.

FIGUUR 1: MOLENS BIJ DE MARK: ROOSKENDONK EN WEIMEREN.

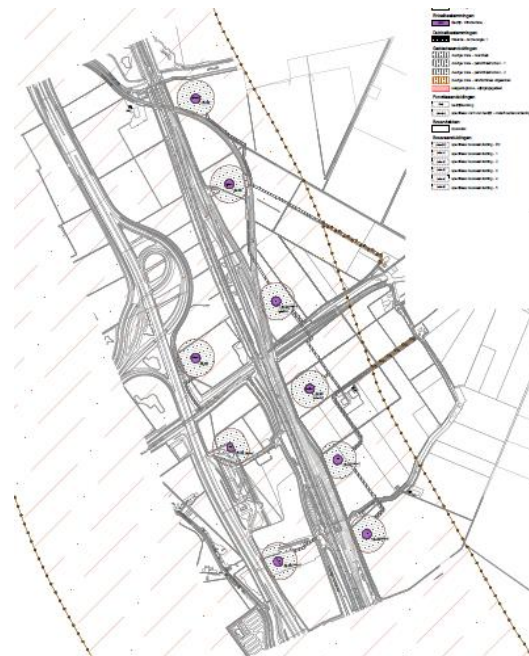
Aan de weidevogels wordt geen enkele aandacht besteed. Slagschaduweffecten op verstoren en verjagen ontbreken volkomen. Dit geldt dan met name voor Rooskensdonk (Grutto: 17 paar in 2015 en 20 paar in 2016; Tureluur: 10 paar in 2015 en 14 paar in 2017). Het zij herhaald: Rooskensdonk is een van de laatste gruttobolwerken in West-Brabant. Ook de Kluut broedt hier in een aanmerkelijk aantal (2015 was dat 7 paar en 2017 zelfs 17 paar). Staatsbosbeheer heeft ook een zienswijze ingediend omdat hun doelstelling van dit

weidevogelgebied in gevaar komt, namelijk tot uitbreiding van de populatie weidevogels te komen.

Geluidsbelasting van > 42dB heeft direct invloed op de overlevingskansen van kuikens die nog gevoerd (en beschermd) moeten worden. Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat geluid boven de 41-42 dB het onmogelijk maakt voor vogels om met elkaar te communiceren (Hanzelijn- uitspraak (Lit. 5.)). Het niet kunnen horen of waarschuwen van hun kuikens kan uiteindelijk dodelijk zijn en daarmee zorgen voor een volledige verdwijning van allerlei soorten binnen die geluidscirkel.

In het PIP wordt gesteld dat er voldoende ruimte zit tussen de windmolens om tussendoor te vliegen, terwijl bekend is dat de watervogels bij schemering vliegen en dus de wieken zeker niet kunnen zien (alleen voelen). We zien in de tekst van het PIP de teksten uit de milieueffectrapportage (MER) terug. Een kritische blik op uitspraken in de MER komen we niet tegen. In het Deelrapport Natuur Windpark A16, Noord-Brabant (Bureau Waardenburg, Lit. 2.) wordt weliswaar onderzoek gedaan naar de vliegbewegingen van de Kleine Mantelmeeuw en Zilvermeeuw, maar in het PIP wordt geen of nauwelijks aandacht besteed aan de vele wintergasten in met name Rooskensdonk : het aantal waargenomen eendachtigen is hier ongeveer 10.000 exemplaren. Het betreft dan vooral Smienten en Wilde Eenden, waarvan bekend is dat ze 's nachts foerageren.

De West Brabantse Vogelwerkgroep telt al meer dan 45 jaar het waterwild in West-Brabant en weet dus precies waar hoge concentraties ganzen en waterwild in de winter voorkomen. De Klaverpolder is, omdat het nu een open gebied is, zeer in trek bij overwinterende ganzen. Het aantal kan oplopen tot 20.000 exemplaren. Uitgerekend daar gaan nu negen molens in de buurt komen. Kortom, dat betekent weer een plaats minder waar ganzen kunnen foerageren in de winter. Zie figuur 2.

FIGUUR 2: MOLENS BIJ KLAVERPOLDER; GEMEENTE MOERDIJK.

Gegevens over ganzen en waterwild zijn bij de provincie Noord-Brabant bekend en beschikbaar in digitale bestanden. Hiervan is niets terug te vinden in de MER en in de onderliggende rapporten (Deelrapport Natuur Windpark A16, Noord-Brabant, door Bureau Waardenburg). Datzelfde

geldt voor de bijlagen bij het PIP en de MER. Er valt dus niet na te gaan of er goede gegevens zijn gebruikt.

Omwille van de ligging van het tracé voor de 380 kV-leiding heeft onderzoeksbureau Tauw een achtergrondrapport geschreven met daarin hun tellingen van ganzen in gebieden rond de A16 (zie Lit. 4.: TenneT ZW Aanvullend onderzoek vliegbewegingen eenden, ganzen, zwanen en steltlopers, Aanvullend onderzoek in 2016 en 2017). Ook daarvan is geen gebruik gemaakt, terwijl beide projecten leiden tot overlast voor vogels en mensen. Een cumulatie van effecten is te verwachten, maar wordt in het PIP niet meegenomen. Dit riekt naar salamipolitiek, maar dan ten koste van de vogels. Ze vliegen zich dood tegen kabels en windmolens.

Andere slachtoffers

In het PIP wordt voorts gekozen voor een locatie voor windmolens nabij de Galderse meren en de kruising van snelwegen aldaar (zie figuur 3). Op zich lijkt dit een goede plek, ware het niet dat de snelwegen in de winter een bijzondere aantrekkingskracht hebben op overwinterende Buizerds uit Noord-Europa.

FIGUUR 3: MOLENS BIJ GALDER.

Buizerds zijn in de winter aangewezen op kadavers en die zoeken ze ook onder windmolens. Dit wordt bevestigd in een onderzoek dat gedurende vijf jaar in Delfzijl werd gedaan ter beoordeling van effecten van windmolens (Lit. 3.: Monitoring vogelaanvaringen Windpark Delfzijl-Zuid 2006-2011, Eindrapportage vijf jaar monitoring, A&W rapport 1656 door A. Brenninkmeijer). Dit rapport is evenmin meegenomen in de al hierboven genoemde studie ten behoeve van de MER.

Zeearend en Visarend zijn inmiddels twee jaar broedvogel in de Biesbosch en hun nesten bevinden zich binnen vijf kilometer van de nieuwe windmolens in de Klaverpolder. De Zeearend wordt tot in Breda waargenomen en kan derhalve een slachtoffer worden van draaiende windmolens. Aangezien het hier bijzondere en beschermde soorten betreft zijn extra voorzieningen nodig om dit te voorkomen. De Blauwborst is beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn en de Wet natuurbescherming. Voor deze broedvogelsoort zijn in Nederland Natura 2000-gebieden aangewezen. Maar de soort komt ook elders voor, en wel in het plangebied van het PIP. Met name geldt dit voor Weimeren en Rooskensdonk. Overigens zou je ook kunnen bedenken dat getoetst moet worden aan de Nieuwe Rode

Lijst (2018) die recentelijk door Sovon en Vogelbescherming is uitgebracht.

De MER en het PIP zijn niet helder: achtergrondmateriaal is niet beschikbaar. Een voorbeeld vormen de gebruikte modellen voor vogelslachtoffers: ze worden niet uitgelegd. Ook de gebruikte tellingen ten behoeve van de onderbouwing van de aantallen slachtoffers tijdens gebruik en bij de bouw, zijn nergens terug te vinden en dus niet te beoordelen. Men mag toch verwachten dat hier verwezen wordt naar de studies die zijn uitgevoerd ten behoeve van de MER en het PIP. Daarnaast zijn vele beschikbare rapporten over mogelijke schade door bijvoorbeeld geluid en slagschaduw niet in beschouwing genomen. Kortom: in onze ogen een gemankeerd concept-plan, gebaseerd op onduidelijk en onvolledig onderzoek, maar dat in zijn definitieve vorm wel bepaalt waar windmolens geplaatst gaan worden.

Piet van Iersel, Bert van de Haar

Literatuur:

't Hupke nr 171 winter 2017

Deelrapport Natuur Windpark A16, Noord-Brabant Natuuronderzoek MER-alternatieven Door: Bureau Waardenburg; R.G. Verbeek d.d. 7 juli 2017.

Monitoring vogelaanvaringen Windpark Delfzijl-Zuid 2006-2011, Eindrapportage vijf jaar monitoring, A&W rapport 1656, door A. Brenninkmeijer.

TenneT, Aanvullend onderzoek vliegbewegingen eenden, ganzen, zwanen en steltlopers, door de Fa. Tauw; Berto van Dam; 2017.

Ecologische effecten van de Hanzelijn op Vogelrichtlijngebieden; Effectbepaling in het kader van de EU-Vogelrichtlijn; Aanvullende rapportage Drontermeer; door B.J.H. Koolstra; M.J.S.M. Reijnen, Alterra-rapport 176b; 2001.

Windenergie A16, Milieueffectrapport, 2018 Versie 1.

Nieuwe Vogelkijkheuvel

Op 7 augustus heeft de Gemeente Breda een vogelkijkheuvel aangelegd aan de noordwestkant van de Emerput. Vanaf de heuvel heb je een prachtig zicht op het water en op de vlotjes die daar enkele jaren geleden zijn gerealiseerd. Met het aanleggen van de heuvel heeft de gemeente keurig gewacht op het einde van het broedseizoen van met name de Kleine Karekiet die in het riet voor de aan te leggen heuvel huisde.

Jan Benoist

Vogelkijkheuvel Emerput (Raymond van Breemen)

Frans Jacobs

Deze keer spreek ik op ons jaarlijkse uilen-uitje Frans Jacobs. Hij is een markant lid van onze uilenwerkgroep, vol humor. Het is dus nooit saai als Frans erbij is.

Hoe belangrijk is het vogelen voor jou?

Het is een passie, je moet dat doen. Je zou het kunnen vergelijken met roken: op gezette tijden moet je er een opsteken, een vogelaar moet geregeld het veld in.

Wat betekent de Vogelwerkgroep voor jou?

Contact met mensen met dezelfde passie.

Waarom ben je lid geworden?

Om verbreding te vinden van mijn hobby, te kunnen leren, nieuwe inzichten op te doen.

Wat is je mooiste vogelervaring?

Ik herinner me dat ik mijn eerste Bijeneters zag, dat vond ik wat. Mijn reis naar Costa Rica was een overweldigende vogelervaring, en toch steekt er nog iets bovenuit, hoe gek dit ook klinkt namelijk. een simpele wandeling door een gedeelte van het Mastbos. Het was eind maart, Ik was een zijpad van de Stouwdreef ingelopen, een soort helling waarvandaan je een overzicht hebt op de achterkant van de Kogelvanger. Er kwam op vrij geringe hoogte een vogel overgevlogen die ik heel even, maar toch duidelijk kon observeren, witte onderkant en opvallende wigvormige zwarte vleugelpunten. De vogel zwenkte plotseling richting het open gebied om daar in de top van een berk te gaan zitten. Met de kijker kon ik toen ook zijn lichtgrijze bovenzijde zien, meteen verdween de vogel ook weer uit het zicht. Die waarneming liet mij niet meer los, was het er echt een? Thuis mijn vogelboek en het internet geraadpleegd. Ik raakte overtuigd, het was er echt een, een adulte man

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Ik raadpleeg in gedachten het grijze verleden maar ook daarin kan ik op deze vraag geen passend antwoord vinden. Of was het die keer dat ik in de kijkhut zat van de Lepelaarsplassen en er op een tak boven het water een IJsvogel ging zitten, wachtend op een visje. Zomaar uit het niets hing er een Sperwer boven, de IJsvogel reageerde

aanvankelijk te laat: de Sperwer had een vleugel te pakken. Toch lukte het de IJsvogel zich los te rukken met het inleveren van enkele vleugelpennen. Luid gillend zag ik hem laag over de plas naar de overkant vliegen, de Sperwer met wat blauwe vleugelpennen achterlatend.

Wat is je lievelingsvogel?

Hoef ik nu eens niet over na te denken, dat is de Putter en dan met name de major putter oftewel de Siberische Putter. een slag groter dan de bloemputter en ook op de wangen en de borst witter van kleur. Daarbij heb ik het dan over de wildkleur. Vogelkwekers hebben inmiddels al een tiental mutanten weten te kweken, van geheel gele tot geheel witte en bonte putters; die hebben dan weer niet mijn voorkeur.

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Ik bezoek geregeld voor mijn plezier een vogelgebied. Ik ben lid van de uilenwerkgroep en heb in een wijk van Breda een aantal nestkasten hangen voor de Steenuil en de Kerkuil. Voor het NIOO (Nederlands Instituut voor Ornithologisch Onderzoek) werk ik mee aan een onderzoek dat voornamelijk gericht is op de Koolmees. Dit onderzoek loopt al vele jaren en vindt plaats in het Bredase Liesbos waar voor dit doel honderd nestkasten hangen.

Wat is het mooiste vogelland?

Van de landen die ik voor dat doel bezocht heb vind ik Spanje het mooist vanwege de grote diversiteit.

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

Ik noem dan in een adem het wadengebied en de omgeving van Zierikzee.

Zijn we nog wat vergeten?

Ja natuurlijk zijn we wat vergeten maar ik wil niet eens weten wat. Ik vind het ook helemaal niet erg als ik wat vergeet dan kan een ander dat weer aanvullen.

Jan Benoist

Bijeneters

(H. van Diemen)

Kolonie 5 Merksplas (België)

Algemeen

Kolonie 5 en 7 (Merksplas 5 en Wortel-Kolonie 7) zijn samen bijna 1000 hectare groot. Ze zijn in de 19e eeuw aangelegd als een landbouwkolonie door de Maatschappij van Weldadigheid.

Armen en bedelaars en later landlopers moesten hier arbeidsvreugde vinden (niet geheel vrijwillig).

Ligging en bereikbaarheid

Kolonie 5 is gelegen in Merksplas. Het geheel nieuwe bezoekerscentrum is gelegen aan de Kapelstaat 10, Merksplas. Op maandag is de kolonie gesloten. Er is ruime parkeergelegenheid. Vanaf Breda is het ongeveer 30 kilometer, een goed half uur rijden met de auto.

Beschrijving

Kolonie 5 bestaat uit prachtige monumentale rechte eiken- en beukenlanen met brede berm en daartussen de landbouwgronden, afgewisseld met bossen, heide, poelen en vennen. Daarbij staan er prachtige historische gebouwen die stuk voor stuk gerestaureerd worden.

De kaarsrechte dreven hadden wel degelijk een functie, ze moesten namelijk de landlopers tucht en orde bijbrengen. Waar mogelijk wordt het beheer op een ecologische manier uitgevoerd. Bijvoorbeeld door begrazing met een schaapskudde met als doel een meer gevarieerde berm, goed voor vogels, vlinders en libellen. Het Biesven is een van de interessantste vennen voor vogels en andere diersoorten.

Mogelijkheden

Het bezoekerscentrum geeft veel informatie over de Kolonie, de gebouwen, de bewoners en de natuur. In Brasserie de Kolonie kunt u heerlijk genieten binnen of buiten op het ruime terras. Voor de vogelaars is er een mooie wandeling.

Start de wandeling van ongeveer 5 kilometer bij de landloperskapel aan de andere kant van het parkeerterrein bij Wandelknooppunt KP 50. Volg de KP 72 – 74 – 10. Bij dit laatste knooppunt heb je een prachtig zicht op het Biesven.

Vervolg je weg naar KP 70 – 69 – 61 – 62 – 63 – 67 – 51 en je bent terug bij 50.

Bij KP 72 staat een informatiebord met plattegrond. Hier kun je eventueel een langere of kortere route uitstippelen.

Wat is er zoal te zien

Dodaars, Fuut, Geoorde Fuut, Blauwe Reiger, Lepelaar, Knobbelzwaan, verschillende ganzen en eenden, Wespendif, Havik, Sperwer, Buizerd, Torenavalk, Fazant, Waterhoen, Meerkoet, Holenduif, Houtduif, Bosuil, alle spechten, Boerenzwaluw, Gierzwaluw, alle mezen, Zwarte en Gekraagde Roodstaart, Merel, Kramsvogel, Koperwiek, Zanglijster, Grote Lijster, Kleine Karekiet, Grauwe en Bonte Vliegenvanger, Witte Kwikstaart, Appelvink, Groenling, Putter, Sijs, Kneu, Goudvink, Vink, Keep en Rietgors.

Jan Benoist

Scholekster in boomnest

Een nest kan gebouwd worden door het mannetje en het vrouwtje samen of door het vrouwtje alleen. Bij sommige soorten berust de nestbouw op de activiteiten van het mannetje voordat het vrouwtje arriveert.

Sommige soorten bouwen ieder jaar een geheel nieuw nest. Andere soorten, zoals sommige roofvogels, knappen het oude nest op, bijvoorbeeld Zearend, Visarend en Ooievaar. Een ooievaarmannetje begint het nest op te knappen voordat het vrouwtje arriveert. Het nest wordt dan vaker gebruikt. Kiekendieven bouwen jaarlijks een nieuw grondnest. Een mannetje Winterkoning en het kievithaantje maken verschillende proefnesten en laten de uiteindelijke keus aan het vrouwtje. Sommige soorten gebruiken hun nest meermalen per seizoen.

Nesten lopen in vorm sterk uiteen. De nesten die hoe dan ook geconstrueerd moeten worden, vallen ruwweg in twee typen uiteen. De eenvoudige nesten worden gemaakt door nestvlinders en de ingewikkelde door nestblijvers. Maar er zijn verschillende tussenfasen tussen deze hoofdtypen, van een kuiltje in de grond (Scholekster) tot ingewikkelder bouwwerken (Staartmees en Buidelmees).

De meeste steltlopers, meeuwen, sterns en hoenders hebben een grondnest, een eenvoudig kuiltje in de grond al of niet met wat grassprietten bekleed. Meestal worden de nesten goed verborgen in de begroeiing. De Kleine Plevier en de Dwergstern maken echter een kuiltje in de zandige bodem, soms tussen wat steentjes of schelpjes, maar zonder enige bekleding. De Bosruiter legt haar eieren soms in een verlaten nest in een boom. Het Witgatje legt haar eieren bij voorkeur in een oud lijsternest in een dichte naaldboom, en bij uitzondering in een grondnest. Zangvogels bouwen hun nest in struiken en bomen op verschillende hoogtes. Sommige soorten bouwen een soort koepel over hun nest zoals de Ekster. Hokenbroeders gebruiken holtes in bomen of muren, of gebruiken een voor hen geschikte nestkast. De invliegopening bepaalt of de nestkast geschikt is voor een soort.

Een Boomklever past de opening zelf aan. Uilen zijn bijna allemaal hokenbroeders. De Ransuil neemt echter een oud nest van bijvoorbeeld een Zwarte Kraai in gebruik terwijl de Velduil een bodembroeder is. Sommige soorten graven hun nestgangen in rivieroeveren of zandafgravingen zoals de Oeverzwaluw en de IJsvogel. De Boerenzwaluwen bouwen hun nest binnen in stallen of schuurtjes, de Huiszwaluw bouwt zijn nest buiten tegen de gevel onder een overhangend gedeelte. Spechten hakken zelf hun nestholtes uit in een boom.

Scholeksternest in boom

Groot was dus de verbazing toen we, tijdens de weidevogelbeschermingswerkzaamheden, een nest ontdekten van de Scholekster, een grondbroeder, boven op een pas geknotte knotwilg. Hoewel...Scholeksters kiezen soms een grinddak van een hoog gebouw als broedbiotoop. Een Meerkoet had in het Valkenberg ook een vreemde nestplaats gevonden, midden onder een fontein.

Het bouwen van het nest berust op een aangeboren vermogen, een vogel leert het niet. Verschillende generaties geïsoleerd opgekweekte vogels blijven hun karakteristieke nesten bouwen. Als ze gedwongen worden een nest te bouwen op een plaats die ongeschikt is voor een voor hun normale nesttype, blijven de vogels proberen dat nesttype te bouwen. Dergelijke nesten vallen om, de eieren gaan verloren of er volgen andere mislukkingen. Vaak zal de vogel zijn pogingen vele malen herhalen.

Het is niet de bedoeling om nesten te gaan zoeken, het is zelfs verboden. Maar komt u een vreemde nestplaats of nest tegen, maak een aantekening, eventueel een foto en geef de waarneming door.

Hans van der Sanden

Scholekster-boomnest

Scholekster-grinddaknest

Waarnemingen

1	Roerdomp	5-5-2018	Breda	Hooijdonk	Rutger van Ouwkerk
2	Koereiger	12-7-2018	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Middelste Kievitswaard	Ger Duijf
1	Kleine Zilverreiger	24-6-2018	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Polder Maltha	Toos Timmermans
1	Purperreiger	26-6-2018	Breda	Prinsenbeek - Weimeren	Agnes van der Sanden
1	Zwarte Ooievaar	1-5-2018	Alphen-Chaam	Chaam - Hondsdonk- Rette	Jan Vermeulen
180	Lepelaar	5-7-2018	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Noordwaard - Polder Hardenhoek	Piet van Iersel
1	Casarca	7-6-2018	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Jan Vermeulen
1	Smient	1-6-2018	Breda	Rooskensdonk	Cees Huijben
11	Zomertaling	20-5-2018	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Noordwaard - Polder de Zalm	Cobien van 't Riet
1	Buffelkopeend	4-6-2018	Drimmelen	Brabantse Biesbosch - Spaarbekken Petrusplaat	Ger Duijf
1	Nonnetje	10-6-2018	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Piet van Iersel
1	Middelste Zaagbek	16-6-2018	Steenbergen	Volkerakmeer - Dintelse Gorzen Oost	Joost Simons
1	Wespendief	3-5-2018	Alphen-Chaam	Chaam - Hondsdonk	Jan Vermeulen
1	Rode Wouw	5-7-2018	Alphen-Chaam	Chaam - Ginderdoor e.o.	Gert Bouwmeester
1	Slangenarend	14-7-2018	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Noordwaard - Polder de Zalm	Ria Lambregts
1	Havik	6-6-2018	Breda	Galder - Galdersche Heide	Bas Gerrits
2	Boomvalk	3-5-2018	Breda	Mastbosch	Clemens van Nijnanten
2	Patrijs	20-5-2018	Drimmelen	Made - Plukmadese Polder	Antoinette Wildt
1	Kwartel	4-6-2018	Breda	Lage Vuchtpolder	Cees Janssen
2	Kraanvogel	1-5-2018	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Erik van Boxtel
4	Scholekster	29-5-2018	Breda	Centrum	Josina Roks
26	Kluut	20-5-2018	Etten-Leur	Kelsdonk e.o.	Jan Benoist
16	Kemphaan	10-5-2018	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Jan Vermeulen
1	Houtsnip	21-5-2018	Woensdrecht	Grenspark De Zoom/Kalmthoutse Heide	Raymond van Breemen
1	Regenwulp	20-5-2018	Breda	Haagse Beemden (woonwijk)	Erik van Boxtel
4	Zwarte Ruiter	9-5-2018	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Cobien van 't Riet
1	Bosruiter	4-5-2018	Breda	Rooskensdonk	Harry Janssen
4	Oeverloper	29-7-2018	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Noordwaard -	Toos Timmermans
4	Visdief	20-6-2018	Breda	Emerput	Kees Wijnen
4	Dwergstern	16-6-2018	Steenbergen	Volkerakmeer - Dintelse Gorzen Oost	Joost Simons
1	Zomertortel	6-6-2018	Zundert	Wernhout - Maalbergen e.o.	Jan Benoist
1	Halsbandparkiet	20-5-2018	Breda	Haagse Beemden (woonwijk)	Rutger van Ouwkerk
1	Velduil	31-5-2018	Etten-Leur	Kelsdonk e.o.	Andres Scherff
1	Nachtzwaluw	7-6-2018	Breda	Mastbosch	Mitchell Krijnen
1	Hop	8-5-2018	Breda	Westerpark	Erik Dinslage
1	Middelste B.Specht	5-5-2018	Breda	Liesbosch	Tim van Oerle
4	Roodborsttapuit	13-6-2018	Breda	Prinsenbeek - Strijpen	Arnold Klaren
4	Tapuit	3-5-2018	Breda	Lage Vuchtpolder	Mariëtta Peters
2	Cetti's Zanger	24-6-2018	Drimmelen	Hooge Zwaluwe - Groote Zonzeelsche Polder Oost	Kees van der Krift
1	Spotvogel	9-5-2018	Alphen-Chaam	Chaam - De Maaien	Marjo Lips
1	Fluiter	23-5-2018	Breda	Mastbosch	Marjo Lips
1	Wielewaal	21-5-2018	Breda	't Hout	Jos Mensing

Onze werkgroepen

Stadsvogels	Willem Veenhuizen	stadsvogels@westbrabantsevwg.nl	De Kamertjes	Jan Benoist	kamertjes@westbrabantsevwg.nl
Roofvogels	Raymond van Breemen	roofvogels@westbrabantsevwg.nl	Polen	Jan Benoist	polen@westbrabantsevwg.nl
Uilen	Martin van Leest	uilen@westbrabantsevwg.nl	Knotwerkgroep	Rob Fisscher	knotwerkgroep@westbrabantsevwg.nl
Watervogels	Harry van Vugt	watervogels@westbrabantsevwg.nl	4^e Bergboezem	Kees van der Krift	cvdkrift@gmail.com
Weidevogels	Biek Smetsers	weidevogels@westbrabantsevwg.nl	Dintelse Gorzen	Ronald Buijsters	dintelsegorzen@westbrabantsevwg.nl
Rooskensdonk	Harry Janssen	rooskensdonk@westbrabantsevwg.nl			

Momenteel is vacant de functie van coördinator Werkgroepen

Foto's van onze leden

↑ Geoorde Fuut, Ad van den Blik

↓ Kluut, Chris Schenk

